

§

§

§

§

SOCIALSKYDDSS-
G U I D E N
2025

Guide om social trygghet
för personer med
intellektuell eller liknande
funktionsnedsättning

Guiden är en översättning av Sosiaaliturvaopas
2025 utgiven av Kehitysvammaisten Tukiliitto.

SOCIALSKYDDSGUIDEN 2025

Innehåll

Guide om social trygghet för personer med intellektuell funktionsnedsättning

Syftet med den här guiden om social trygghet är att ge information om tjänster och stöd för personer med intellektuell eller liknande funktionsnedsättning och att fungera som hjälp vid ansökningen av dem. Guiden innehåller information och uppgifter som gäller barn och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning och deras familjer.

De olika tjänsterna och stödsatserna är grupperade enligt temahelheter i innehållsförteckningen. Guiden behandlar även de viktigaste lagarna med avseende på rättigheter och tjänster för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Därtill ingår anvisningar för hur man ansöker om tjänster och stöd och hur man överklagar beslut.

Den nya lagen om funktionshindersservice (675/2023) trädde i kraft den 1 januari 2025. Samtidigt hävdes merparten av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (specialomsorgslagen). De bestämmelser med stöd av vilka det är möjligt att ordna specialomsorg mot personens vilja samt använda begränsningsåtgärder enligt 3a kap. i lagen angående specialomsorger för utvecklingsstörda har fått stå kvar i specialomsorgslagen. Det har också gjorts ändringar i socialvårdslagen, vilka i fortsättningen påverkar bedömningen av hur klientens intressen tillgodoses samt valet av lag mellan funktionshindersservicelagen och den allmänna lagstiftningen. Därtill har bestämmelserna om klientavgifter som tas ut för funktionshindersservice uppdaterats i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården.

Guiden är en översättning av Sosiaaliturvaopas 2025 utgiven av Kehitysvammaisten Tukiliitto. Guiden är uppdaterad av Saara Kokko, Anne Saarinen och Tanja Salisma. FDUV har låtit översätta guiden till svenska.

Socialskyddsguiden finns även på webben på adressen www.fduv.fi/socialskyddsguide. Den finska originalversionen hittas på [Tukiliittos webbplats](http://Tukiliittos.webbplats).

1.	Serviceplanering	3
2.	Funktionshinder- och andra socialvårdstjänster	4
3.	Småbarnspedagogik, skolgång och studier	13
4.	Avlönat arbete	16
5.	Intressebevakning	16
6.	FPA:s förmåner och tjänster	17
7.	Hälsovård	20
8.	Övriga stödformer	20
9.	De viktigaste lagarna och begreppen	21
10.	Ansökan om tjänster	24
11.	Möjligheter att överklaga och påverka	25
12.	Viktiga webbadresser	26

1 SERVICE-PLANERING

Välfärdsområdena ansvarar för ordnandet av social- och hälsovårdstjänsterna. En mycket viktig del av helheten av tjänster och stödinsatser för personer med intellektuell funktionsnedsättning utgörs av planeringen av tjänster och stöd. Serviceplaneringen är en process där socialarbetaren tillsammans med klienten och andra instanser som klienten önskar att medverka går igenom och gör en bedömning av personens funktionsförmåga samt behovet av hjälp och stöd i olika verksamhetsmiljöer med beaktande av personens hälsa, livssituation och levnadsförhållanden samt ändringarna i dem.

Slutresultatet av bedömningsprocessen är en klientplan. Klientplanen spelar en särskild roll för rättsskyddet för personen med funktionsnedsättning liksom också för ett smidigt samarbete mellan välfärdsområdet och honom eller henne. Det som antecknats i klientplanen utgör grunden för besluten om service.

Andra planer som ofta görs upp för en person med intellektuell funktionsnedsättning är till exempel en rehabiliteringsplan, som görs upp inom den offentliga hälsovården, en vård- och serviceplan i anslutning till stöd av närstående vård, en individuell plan (IP) för hur undervisningen ska ordnas inom den grundläggande undervisningen och en plan för småbarnspedagogik.

1.1 Klientplan

Den service som personen behöver till följd av sin funktionsnedsättning ska framgå av klientplanen. Av planen ska dessutom tillräckligt detaljerat framgå de omständigheter i anknytning till klientens individuella servicebehov och livssituation som har betydelse när beslut fattas om innehållet i, ordnandet av och mängden service. I klientplanen ska också en bedömning göras om hur servicen kan ordnas på det mest ändamålsenliga sättet för klienten.

Att någonting antecknats i klientplanen berättigar i sig inte till servicen eller stödet. En separat ansökan ska lämnas in om en service eller stödåtgärd som antecknats i klientplanen. Det är ändå viktigt att framföra behovet av tjänster i serviceplanen, trots att tjänsterna inte genast beviljas. Anteckningen är en gemensamt konstaterad bekräftelse på att det finns ett behov som i ett senare skede ska beaktas.

I klientplanen ska antecknas klientens åsikt om sina tjänster även då klienten och myndigheten inte är av samma åsikt. Om man i ett senare skede i beslutsfattandet avviker från den socialservicehelhet som antecknats i klientplanen ska avvikelserna motiveras i beslutet.

Socialvårdens klientlag förpliktar myndigheterna att göra upp en klientplan, om det inte är fråga om tillfällig rådgivning och handledning eller om det inte i övrigt är uppenbart onödigt att utarbeta en plan. En person som på grund av sin funktionsnedsättning eventuellt är i behov av tjänster och stödåtgärder har alltså en lagenlig rätt att få en klientplan utarbetad för honom eller henne. I allmänhet kan välfärdsområdet i detta fall inte vägra att utarbeta en plan.

En person med funktionsnedsättning kan själv be välfärdsområdets funktionshinderservice göra upp en klientplan. En klientplan ska göras upp tillsammans med personen och vid behov tillsammans med hans eller hennes närstående.

Utredningen av servicebehovet ska inledas senast den sjunde vardagen efter att klienten tagit kontakt, och klientplanen ska utarbetas utan omotiverat dröjsmål. Beslut om alla ansökta tjänster och stödinsatser ska i regel fattas inom tre månader sedan ansökan kommit in. Klientplanen ses över om servicebehovet eller omständigheterna för personens med funktionsnedsättning förändras och även annars vid behov.

Enligt socialvårdslagen ska en egen kontaktperson utses för socialvårdsklienten. För en sådan klient kan det också bli aktuellt att fatta ett i socialvårdslagen avsett beslut som tryggar vård och omsorg. Detta är ett samlade beslut om socialservice som klienten är i behov av.

Lagstiftning

- § Lag om funktionshinderservice (675/2023) 4 och 5 §
- § Lag om klientavgifter inom social- och hälsovården (812/2000) 7 §
- § Socialvårdslag (1301/2014) 4 kap. bl.a. 39, 42, 45 och 46 §

Utarbetandet av specialomsorgsprogram upphör i och med att den nya lagen om funktionshinderservice träder i kraft. Från och med 1 januari 2025 är det inte längre möjligt att göra en ansökan om specialomsorgsprogram. Om ansökan om specialomsorgsprogram var anhängig före 1 januari 2025 behandlas ansökan och ett specialomsorgsprogram kan beviljas utgående från den gamla lagstiftningen, i sista hand genom sökande av ändring.

Det finns bestämmelser om övergångsperioder i den nya lagen om funktionshinderservice och lag angående specialomsorger om utvecklingsstörda

(specialomsorgslagen). Enligt övergångsbestämmelserna förblir specialomsorgsprogrammen i kraft under den giltighetstid som antecknats i besluten, dock högst tre år från ikraftträdandet av lagen om funktionshinderservice. Avvikande från denna huvudregel är ett beslut om specialomsorgsprogram för rehabiliterande småbarnspedagogik giltigt under hela den giltighetstid som antecknats på beslutet.

I fortsättningen fattas beslut om att tillhandahålla specialomsorger och om att avsluta specialomsorger, användning av begränsningsåtgärder och specialomsorger som är oberoende av en persons vilja med stöd av specialomsorgslagen.

Än så länge finns det inga särskilda bestämmelser i lagen om vem som kan lämna in en ansökan om att tillhandahålla av specialomsorger eller avsluta specialomsorger, vilket betyder att det är möjligt åtminstone för personen själv och hans eller hennes lagliga företrädare.

Enligt 2 § i specialomsorgslagen hör följande tjänster i fortsättningen till specialomsorgerna: 1) krävande multiprofessionellt stöd, som ordnas i enheter med multiprofessionellt stöd, 2) specialomsorger som är oberoende av persons vilja och 3) arbetsverksamhet kopplad till krävande multiprofessionellt stöd (socialvårdslagen/funktionshinderlagen) eller dagverksamhet (funktionshinderlagen).

För de klienter som omfattas av specialomsorg ordnas den egentliga servicen i fortsättningen primärt för socialvårdstjänsternas del enligt socialvårdslagen och den nya lagen om funktionshinderservice och för hälsovårdstjänsternas del enligt hälso- och sjukvårdslagen.

Såsom tidigare är det under övergångsperioden möjligt att söka ändring i ett giltigt specialomsorgsprogram hos regionförvaltningsverket.

Lagstiftning

- § Lag om funktionshinderservice (675/2023) 16, 17, 42 §
- § Lag angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977) 1, 34, 36 och 81 a §:t

2 FUNKTIONS- HINDER- OCH ANDRA SOCIAL- VÅRDSTJÄNSTER

2.1 Tillämpnings- området för förutsättningarna för beviljande av service i lagen om funktionshinder- service

I paragrafen om tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice (2 §) finns en definition av för vem servicen enligt lagen om funktionshinderservice tillhandahålls.

Lagen om funktionshinderservice tillämpas på ordnandet av särskild service för sådana personer med funktionsnedsättning som på grund av en långvarig fysisk, kognitiv, psykisk, social eller sensorisk begränsning i funktionsförmågan som orsakas av en funktionsnedsättning eller sjukdom nödvändigt behöver hjälp eller stöd för sin normala livsföring.

Därtill ordnas service endast om de tjänster som avses i någon annan lag inte är lämpliga och tillräckliga med hänsyn till personens individuella servicebehov och intresse.

Dessa förutsättningar ska utöver de servicespecifika kriterierna uppfyllas för att personen ska ha rätt till den vid tidpunkten aktuella servicen. Kriterierna för beviljande av olika typer av service behandlas nedan.

2.2 Träning

Syftet med den träning (7 §) som ges enligt lagen om funktionshinderservice är att en person med funktionsnedsättning ska kunna tillgodogöra sig sina resurser, förmågor, kompetens och kunskaper på bästa möjliga sätt. En person med funktionsnedsättning har rätt att få träning om han eller hon behöver stöd för att:

- lära sig nya eller stärka befintliga färdigheter som behövs för ett självständigt liv eller
- eller för att kunna hantera förändringar i livet eller bereda sig på sådana.

En förutsättning är dessutom att motsvarande träning inte kan fås som medicinsk rehabilitering.

Syftet med träningen är att stärka de färdigheter som personen med funktionsnedsättning behöver för ett självständigt liv och att förbättra hans eller hennes funktionsförmåga vid förändringar i livet. Med färdigheter som behövs för ett självständigt liv avses färdigheter som behövs i kommunikation och interaktion, för att använda tekniska apparater och digitala applikationer, för att uppfatta omvärlden och röra sig i olika miljöer, för tiduppfattningen, för planering och genomförande av hushållsarbetet, för att uträtta ärenden, för penninganvändning och för andra motsvarande göromål.

Träning är en målinriktad service som ges för viss tid och innefattar

- Övning i kognitiva och funktionella färdigheter och i social interaktion
- Undervisning i teckenspråk eller handledning i användningen av kommunikationsmetoder som stöder eller ersätter talet
- Stöd vid förändringar i funktionsförmågan, omgivningen eller familjesituationen eller vid andra motsvarande förändringar i livet.

Som en del av den egna träningen för personen med funktionsnedsättning har också personens familj och andra närstående rätt till undervisning i teckenspråk och handledning i att använda kommunikationsmetoder som stöder eller ersätter talet samt träning i att stödja personen med funktionsnedsättning vid förändringar i livet, om det behövs för att de mål som ställts för träningen för personen med funktionsnedsättning ska uppnås (subjektiv rätt). Annan träning för personens familj och närstående ges enligt prövning.

Målen för träningen, dess innehåll, behövlig mängd och det sätt på vilket den tillhandahålls ska bedömas tillsammans

med personen med funktionsnedsättning och vid behov med personens närstående. Träningens innehåll, mängd och det sätt på vilket träningen tillhandahålls ska antecknas i beslutet med beaktande av de individuella behov som antecknats i klientplanen för personen med funktionsnedsättning och med beaktande av personens egen uppfattning om den träning som behövs och om målen för den.

Vid behov ska träningen planeras och tillhandahållas i samarbete med yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården, särskilt med yrkesutbildade personer inom rehabilitering och undervisning.

Träning kan genomföras som personlig service eller som service i grupp eller som en del av någon annan service.

Lagstiftning

§ Lag om funktionshinderservice (675/2023) 7 och 8 §

2.3 Stöd för boendet

Välfärdsområdet ska ordna boende för personer med intellektuell funktionsnedsättning som sådant stöd för boende som avses i lagen om funktionshinderservice om han eller hon behöver hjälp och stöd för att kunna sköta sina dagliga sysslor.

Stöd för boendet ska ordnas på ett sätt som tar hänsyn till klientens individuella behov och intresse. Genom den ändring som gjordes i 4 § i socialvårdslagen tar man däremot inte längre hänsyn till om det är en avgiftsbelagd eller avgiftsfri service. Enligt socialvårdens klientlag (812/2000) och högsta förvaltningsdomstolens rättspraxis ska klientens åsikt och önskemål särskilt beaktas då beslut fattas om hur serviceboende ordnas. En ändring av lagen om hemkommun (201/1994), som genomfördes 2011, förbättrade möjligheterna för personer med funktionsnedsättning i behov av boendetjänster att välja hemkommun.

Stöd för boendet kan ordnas i en enskild bostad eller i ett boende i gruppform i enlighet med personens individuella behov. Lagen om funktionshinderservice har särskilda bestämmelser om stöd för boendet för barn, som primärt ska ordnas i familjens eget hem och i sista hand som boende utanför hemmet. Stöd för boendet kan inte ordnas på anstalt eller exempelvis på hälsovårdscentralens bäddavdelning.

Tilläggsuppgifter

- [Kommuninfo 2/2011: Rätten för](#)

[personer som behöver långvarig vård på anstalt, boendeservice eller familjevård att byta hemkommun och bostadsort](#)

2.3.1 Boende som ordnas med stöd av lagen om funktionshinderservice

En person med funktionsnedsättning har rätt att få stöd för boendet om han eller hon behöver hjälp och stöd för att kunna sköta sina dagliga sysslor. Det är fråga om en subjektiv rätt för den person som uppfyller förutsättningarna för beviljande av servicen som är oberoende av välfärdsområdets anslag.

Stöd för boendet enligt lagen om funktionshinderservice omfattar behövlig hjälp och behövligt stöd i de dagliga sysslorna, i interaktion och delaktighet samt i sådana åtgärder som motsvarar egenvård och som anknyter till upprätthållandet av hälsan och till vården av en långvarig sjukdom enligt anvisningarna för vården.

Stöd för boendet ska vid behov omfatta hälso- och sjukvårdstjänster som ordnas i hemmet med stöd av hälso- och sjukvårdslagen eller tjänster som ordnas med stöd av socialvårdslagen eller andra lagar på så sätt att tjänsterna bildar en servicehelhet som beaktar de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning.

Stöd för boendet kan ordnas i en enskild bostad eller i ett boende i gruppform. Stöd för boendet ska ordnas enligt de individuella behov som personen med funktionsnedsättning har.

Lagen om funktionshinderservice förutsätter att stöd för boendet i första hand tillhandahållas på det sätt som personen önskar. Stöd för boendet ska i alla fall tillhandahållas så att personens självbestämmanderätt, delaktighet och privata sfär blir tillgodosedda.

När beslut fattas om innehållet i det behövliga stödet för boendet, mängden stöd och sättet att tillhandahålla stödet, ska det behov av individuellt stöd som antecknats i klientplanen, personens egna önskemål samt den betydelse stödet för boendet har för att personen med funktionsnedsättning ska kunna leva ett självständigt liv beaktas. Stödets innehåll, dess mängd och det sätt på vilket det tillhandahålls ska antecknas i beslutet.

2.3.2 Stöd för boende för barn

I lagen om funktionshinderservice finns det särskilda bestämmelser som stöd för boendet för barn, men också de allmän-

na bestämmelserna om stöd för boendet (2.3.1) tillämpas på ordnandet av stöd för boendet för barn.

Syftet med stöd för boendet för barn är att trygga barnets möjlighet att bo hemma med den egna familjen. För ett barn med funktionsnedsättning och för barnets familj ska ordnas sådant stöd för boendet som gör det möjligt för barnet att få den vård, omsorg och delaktighet och en sådan trygg uppväxtmiljö som behövs med hänsyn till barnets ålder och utvecklingsfas. De tjänster som barnet och familjen behöver ska vid behov ordnas oberoende av tid på dygnet.

Stöd för boendet för barn kan ordnas som funktionshinderservice utom hemmet endast om det inte är möjligt för barnet att bo hemma med den egna familjen trots att individuell hjälp och individuellt stöd har ordnats för barnet och familjen. Vid avgöranden om barnets boende ska barnets bästa ska alltid i första hand beaktas.

Lagen om funktionshinderservice tillämpas när barnets behov av boende utom hemmet grundar sig på de behov barnet har till följd av sin funktionsnedsättning. Åtgärder i enlighet med barnskyddslagen, såsom ordnandet av boende utom hemmet, kräver att förutsättningarna för brådskande placering eller oändertagande uppfylls.

Stöd för boendet för barn utom hemmet kan ordnas som familjevård eller i ett gruppboendehem med högst sju barn. Avvikelse från kravet på gruppboendehemets storlek kan göras endast om barnets bästa kräver det.

Barnets vårdnadshavare kan ansöka om stöd för boendet för barnet utanför hemmet. En socialarbetare ska i samråd med vårdnadshavarna bedöma hur stödet för boendet för barnet kan ordnas i enlighet med barnets bästa. Bestämmelser om det sektorsövergripande samarbete som krävs finns i 41 § i socialvårdslagen.

Serviceprocessen ska inbegripa den sakkunskap som barnets behov förutsätter. Ett beslut om stöd för boendet för barn utanför hemmet förutsätter vårdnadshavarnas samtycke och utredande av barnets åsikt. När barnets åsikt utreds ska bestämmelserna i 20 § i lagen om funktionshinderservice följas. Enligt den paragrafen är utgångspunkten att barnets önskemål och åsikt ska utredas och beaktas enligt barnets ålder och utvecklingsnivå vid ordnandet av ett barns boende utom hemmet.

Myndigheten är skyldig att sörja för att de tillgängliga medlen och metoderna för utredning av barnets åsikt är lämpliga. Barnet ska få stöd under hela processen.

I klientplanen för ett barn som bor utom hemmet ska det antecknas hur småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen, utbildningen enligt läropliktslagen eller den övriga undervisningen ordnas när barnet bor utom hemmet.

gande utbildningen, utbildningen enligt läropliktslagen eller den övriga undervisningen ordnas när barnet bor utom hemmet.

När barnet bor utom hemmet ska en socialarbetare tillsammans med barnets vårdnadshavare samarbeta med anordnaren av småbarnspedagogik, grundläggande utbildning eller övrig undervisning eller utbildning.

Den som ansvarar för barnets vård och fostran utom hemmet ska samarbeta med anordnaren av småbarnspedagogik, grundläggande utbildning eller övrig undervisning eller utbildning.

Lagstiftning

- § Lag om funktionshinderservice (675/2023) 18, 19, 20, och 21 §
- § Socialvårdslag 41 §

2.3.3 Klientavgifter för boende

Sådant stöd för boende i enlighet med lagen om funktionshinderservice som en person är i behov av för att klara av ett dagligt liv är avgiftsfria

Den avgift som tas ut för sådant boende utom hemmet för barn som ordnats i enlighet med lagen om funktionshinderservice får vara sammanlagt högst 500 euro per månad. Avgiften fastställs utgående från föräldrarnas försörjningsförmåga, där bedömningen beaktar deras ålder, arbetsförmåga och möjlighet att delta i förvärsarbete, mängden tillgängliga medel samt deras övriga lagstadgade försörjningsplikt.

En fullvuxen person med intellektuell funktionsnedsättning står själv för normala kostnader i anslutning till boende, dvs. kostnader för sitt uppehälle. Uppehålle är alla normala utgifter som är oberoende av personens funktionsnedsättning, som hyra, utgifter för mat, tvättmedel, vatten och elektricitet. Olika slag av tjänster och stödsatser som en person med funktionsnedsättning är i behov av då boende ordnas är inte sådant uppehälle som personen själv ska stå för. Välfärdsområdet ansvarar för dessa kostnader.

I måltidsavgifter i anslutning till boendeservice, för man förutom avgifter för råvaror, också får inkludera verkliga och rimliga avgifter för tillredning, förvaring och transport i de fall då klienterna inte inom ramen för servicen får stöd med tillredning av sina egna måltider (RP 191/2022 rd, s. 240).

Klientavgifter som tagits ut utan grund kan man med en skriftlig ansökan till välfärdsområdets socialservice ansöka om att återbetalas. I motiveringarna till ansökan är det skäl att hänvisa till lagen

om funktionshindersservice och lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården dvs. klientavgiftslagen (om servicen ordnas med stöd av den gamla lagstiftningen ska den s.k. gamla handikappservice-lagen (380/1987) och lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda nämnas). Enligt lagen är det möjligt att retroaktivt för en tid på fem år ansöka om ersättning av utgifterna som felaktigt tagits ut.

För sitt boende kan en person med funktionsnedsättning ansöka om bostadsbidrag eller bostadsbidrag för pensionstagare hos FPA. Enligt 11 § i klientavgiftslagen kan klientavgifter under vissa förutsättningar också sänkas eller inte alls tas ut. Därtill finns det en s.k. skyddsbestämmelse för klientavgifter i tillämpningsparagrafen (2 §) i lagen om funktionshindersservice, enligt vilken avgift för social- och hälsovårdstjänster som ordnas enligt de allmänna lagarna inte ska bestämmas, eller avgiften ska efterskänkas eller nedsättas, om avgiften hindrar eller väsentligen försvårar ordnandet av individuell service för personen med funktionsnedsättning eller om det är befogat med beaktande av vårdsynpunkter.

I sista hand kan en persons utkomst tryggas med hjälp av utkomststöd, som är en temporär stödform. Sänkning eller avförande av klientavgifter är alltid den primära åtgärden framom beviljandet av utkomststöd. Man ansöker om grundläggande utkomststöd hos FPA och om kompletterande och förebyggande utkomststöd hos välfärdsområdets funktionshindersservice.

Lagstiftning

- § Lag om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992) 4 § 2 och 5 punkterna, 7 § 4 mom. och 11 §
- § Lag om funktionshindersservice (675/2023) 2 §
- § Lag om underhåll för barn (704/1975) 2 §
- § Lag om verkställighet av skatter och avgifter (706/2007) 10, 20 och 21 §
- § Lag om allmänt bostadsbidrag (938/2014)
- § Lag om bostadsbidrag för pensionstagare (571/2007)
- § Lag om utkomststöd (1412/1997)

2.3.4 Stöd för tillgängligt boende

Välfärdsområdet ska ordna stöd för tillgängligt boende 1) för ändringsarbeten i bostaden, 2) för att avlägsna hinder i bostadens närmaste omgivning, 3) för redskap och andra tekniska lösningar som möjliggör ett tillgängligt boende, 4) för

planering av tillgängligt boende.

Skäliga kostnader för ändringsarbeten i en varaktig bostad ersätts om dessa åtgärder är nödvändiga för att personen med funktionsnedsättning ska klara de funktioner som hör till normal livsföring. Även en hyresbostad i ett servicehus kan anses vara en varaktig bostad. Stöd för tillgängligt boende ska i situationer med växelvist boende ordnas förutom för barnets officiella bostad också för den andra förälderns bostad. Av särskilt vägande skäl ska stöd ordnas också för en bostad i en serviceenhet. I de fallen nybyggande ger upphov till extra kostnader på grund av en persons funktionsnedsättning eller sjukdom, ska kostnaderna för dessa nödvändiga åtgärder till skäliga delar ersättas.

Kostnader för redskap och anordningar som installeras fast i bostaden ersätts med stöd av funktionshinderlagen om personen på grund av sin funktionsnedsättning behöver dem för att klara av att bo i sin fasta bostad. Redskap och anordningar som ersätts är exempelvis lyftanordningar, larmanordningar eller motsvarande redskap och anordningar som fast installeras i bostaden. Välfärdsområdet kan även utan ersättning ställa redskap och anordningar som hör till bostaden till en funktionsnedsatt persons förfogande.

Stödet för tillgängligt boende är en subjektiv rättighet för en person som omfattas av tillämpningsområdet för lagen om funktionshindersservice och som behöver stöd för tillgängligt boende för att klara av att bo i sin fasta bostad.

Stöd för tillgängligt boende ska beviljas om personen med funktionsnedsättning inte utan stödet klarar av sysslor i anknytning till boendet såsom dagliga sysslor, förflyttning eller andra självständiga sysslor i bostaden och dess näromgivning. Stöd för tillgängligt boende ska ordnas i hemmet för ett barn med funktionsnedsättning även i de fall då det för barnet möjliggör boende med den egna familjen, trots att till exempel de ändringsarbeten som görs inte ökar barnets möjligheter att fungera självständigt.

Ansökan om ändringar i bostaden lämnas till välfärdsområdets funktionshindersservice. I ansökan är det skäl att påvisa att personen i fråga till följd av sin funktionsnedsättning har ett behov av stöd för tillgängligt boende samt att presentera en utredning över de ändringsarbeten som utförs.

Om reparationer som måste göras i bostaden inte ersätts med stöd av lagen om funktionshindersservice, kan man ansöka om statligt finansierat reparationsunderstöd hos Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet, ARA. Understöd kan beviljas på basis av prövning av varje enskilt projekt för att stödja reparation av bostäder för äldre eller

för personer med funktionsnedsättning i syfte att främja deras möjligheter att bo hemma i en bostad som är i permanent användning året om. Av godkända och rimliga reparationskostnader ersätts högst 50 procent eller i undantagsfall högst 70 procent. Närmare information om reparationsunderstöd och om ansökan om stöd fås av ARA.

Lagstiftning

- § Lag om funktionshindersservice (675/2023) 22 och 23 §.
- § Förordning om service och stöd på grund av handikapp (759/1987) 12 och 13 §
- § Lag om reparationsunderstöd för bostadsbyggnader och bostäder (1087/2016)
- § Statsrådets förordning om reparationsunderstöd för bostadsbyggnader och bostäder (1373/2016)

2.4 Personlig assistans

Med personlig assistans avses nödvändig hjälp som ges en person med funktionsnedsättning hemma och utanför hemmet 1) i de dagliga sysslorna, 2) i arbetet eller studierna, eller 3) i interaktion, fritidsverksamhet eller samhälleligt deltagande.

Personlig assistans är en subjektiv rättighet för en person med funktionsnedsättning, som behöver nödvändig hjälp med det ovan nämnda. En förutsättning för beviljande av personlig assistans är att personen med funktionsnedsättning självständigt eller med hjälp av stöd kan bilda sig en uppfattning om och uttrycka sin egen vilja om assistansens innehåll. Syftet med personlig assistans är att självbestämmanderätten för en person med funktionsnedsättning tillgodoses på lika villkor som för andra också i sådana situationer där han eller hon behöver hjälp av en annan person.

Personen med funktionsnedsättning kan självständigt eller med hjälp av stöd bilda sig en uppfattning om och uttrycka sin egen vilja om assistansen. När en person med funktionsnedsättning hörs ska man vid behov använda exempelvis tolkning samt hjälpmedel och metoder för kommunikation. Även sakkunskapen hos personens närstående och anhöriga kan användas, men definitionen av hjälpbehoven ska inte helt grunda sig på andra personers uppfattningar. Om personen med funktionsnedsättning inte ens med hjälp av stöd på förhand klarar av att ta ställning till vad han eller hon vill göra med assistenthjälp har personen i vilket

fall som helst rätt till särskilt stöd för delaktighet.

En bedömning av förmågan hos en person med funktionsnedsättning att uttrycka sin åsikt om innehållet i assistansen har under den tidigare funktionshinderlagstiftningen gjorts i ett flertal avgöranden från högsta förvaltningsdomstolen. Trots lagändringen är syftet inte att ändra rättsläget gällande det faktum att också ett barn kan ha tillräcklig förmåga att uttrycka sin vilja om innehållet i assistansen och exempelvis behovet av tillsyn eller handledning vid ordnandet av personlig assistans avlägsnar inte heller i fortsättningen rätten att få assistans, om förutsättningarna för beviljande av tjänsten uppfylls.

Omfattning. Personlig assistans ska ordnas i de dagliga sysslorna och i arbete och studier i den utsträckning det är nödvändigt för personen med grav funktionsnedsättning. Personlig assistans för interaktion, fritidsverksamhet och samhälleligt deltagande ska ges sammanlagt minst 30 timmar per månad, om inte ett lägre timantal än det räcker för att tillförsäkra personen den hjälp han eller hon nödvändigt behöver.

Olika sätt att ordna personlig assistans. Valfärdsområdet kan ordna personlig assistans på många olika sätt. Valfärdsområdet kan ersätta de kostnader som uppkommer för den gravt funktionsnedsatta personen när denna avlönar en assistent. Valfärdsområdet kan också ge personen med grav funktionsnedsättning en servicesedel som täcker kostnaderna för avlöningen av en assistent. Det tredje alternativet är att valfärdsområdet ordnar personlig assistans med köpta tjänster, inom ramen för sin egen serviceproduktion eller i samarbete med andra valfärdsområden. Valfärdsområdet ska ha åtminstone ett annat alternativ för ordnande av personlig assistans utöver arbetsgivarmodellen.

Valfärdsområdet kommer tillsammans med klienten överens om på vilket sätt assistansen ordnas. Valfärdsområdet ska beakta klientens åsikt och önskemål samt klientens individuella behov av hjälp och livssituation i sin helhet, så som dessa är antecknade i serviceplanen. Valet av hur assistansen ska ordnas får inte leda till att servicen i själva verket inte kan användas.

Om valfärdsområdet och klienten är av olika åsikt om hur assistansen ska genomföras, ska valfärdsområdet fatta ett separat beslut om sättet att ordna assistans, som kan överklagas av klienten.

Man ansöker om personlig assistans hos valfärdsområdets funktionshinderservice. I klientplanen är det skäl att lyfta fram behov som kräver personlig assistans.

Lagstiftning

§ Lag om funktionshinderservice (675/2023) 9, 10, 11 §

2.5 Särskilt stöd för delaktigheten

En person med funktionsnedsättning har rätt att få särskilt stöd för delaktigheten om han eller hon behöver individuellt stöd av en annan person för att kunna interagera med andra människor eller delta i fritidsverksamhet och vara delaktig i interaktiva situationer och i fritidsverksamheter.

För att få särskilt stöd för delaktigheten krävs det inte att personen med funktionsnedsättning förmår utforma och uttrycka sin vilja om hjälpens innehåll. Syftet med det särskilda stödet för delaktigheten är att trygga rätten för en person med funktionsnedsättning att delta och bli delaktig i situationer med social interaktion och fritidsverksamhet också om han eller hon inte självständigt eller med hjälp av stöd förmår utforma och uttrycka sin vilja om hjälpens innehåll eller när personlig assistans inte lämpar sig för honom eller henne.

Särskilt stöd för delaktigheten innefattar behövlig handledning i social interaktion och i att hitta och tillhandahålla fritidsverksamhet som tilltalar personen med funktionsnedsättning. Särskilt stöd för delaktigheten ska ordnas antingen för verksamhet utanför hemmet eller, om service som tillhandahålls i hemmet är ett alternativ som är förenligt med de önskemål eller intressen som personen med funktionsnedsättning har, helt eller delvis i personens hem.

Bestämmelsen om minimiantalet timmar med särskilt stöd för delaktigheten träder i kraft stegvis i lagen om funktionshinderservice. Minst 10 h/mån stöd ordnas från och med 1.1.2025, 20 h/mån från och med 1.1.2026 och 30 h/mån från och med 1.1.2027.

Särskilt stöd för delaktigheten tillhandahålls i första hand av en sådan yrkesutbildad person inom socialvården eller sjuk- och hälsovården eller en annan person som avlagt lämplig examen. I andra hand tillhandahålls stödet av en person som annars i och med sin kompetens är lämplig för uppgiften och som kan svara mot de behov som personen med funktionsnedsättning har.

Den som tillhandahåller särskilt stöd för delaktigheten ska vid planeringen och genomförandet av verksamheten sörja för att personens egen vilja och egna önskemål utreds så noggrant som det är möjligt med hjälp av de kommuni-

kationssätt som personen med funktionsnedsättning använder.

När beslut fattas om mängden stöd och om innehållet i och sättet att tillhandahålla särskilt stöd för delaktigheten, ska det behov av individuell hjälp och individuellt stöd som antecknats i klientplanen för personen med funktionsnedsättning, personens egna önskemål, livssituation och övriga servicehelhet beaktas. I beslutet ska mängden stöd, stödets innehåll och det sätt på vilket stödet tillhandahålls antecknas.

Lagstiftning

§ Lag om funktionshinderservice (675/2023) 12 och 13 §

2.6 Stöd i att fatta beslut

En person med funktionsnedsättning har rätt att som en separat tjänst få stöd i att fatta beslut, om personen behöver stöd i att fatta andra viktiga beslut i det egna livet än sådana som anknyter till det dagliga livet. Vid bedömningen av hur viktigt beslutet är ska personens egen uppfattning beaktas. Enligt förarbetet till lagen kan situationer där beslut ska fattas vara exempelvis

- när någon själv eller en närstående blir allvarligt sjuk
- stora vändpunkter i livet såsom att skolan börjar, val av studie- eller arbetsplats, stora förändringar inom familjen eller flytt bort från barn- domshemmet eller till en annan ort.

I andra än viktiga beslutssituationer ingår stödet i att fatta beslut som en del i de tjänster som utifrån personens individuella behov ordnas med stöd av denna lag, när det är lämpligt med tanke på servicens karaktär. För mindre, vardagliga beslut har personen rätt att få stöd inom ramen för den övriga servicen, såsom stödet för boende.

Stöd i att fatta beslut omfattar behövligt stöd under beslutsprocessen för att exempelvis:

- kunna inhämta information och förstå saker,
- bedöma besluts- och handlingsalternativen och deras konsekvenser,
- bilda sig en egen åsikt och uttrycka den,
- fatta och verkställa beslut
- samt för andra motsvarande funktioner.

Stödpersonen får inte ta ställning till frågor eller besluta om saker för personen med funktionsnedsättning. Stödpersonen får inte heller ta ställning till eller påverka saker som han ger personen med funktionsnedsättning stöd i att fatta beslut om. Det är alltid personen med funktionsnedsättning som själv fattar beslutet. Om en person med funktionsnedsättning är oförmögen att bevaka sina intressen eller att sköta sådana ärenden rörande sig själv eller sin förmögenhet som inte annars blir skötta på lämpligt sätt, ska en intressebevakare sökas för personen.

Behovet av stöd i att fatta beslut ska bedömas tillsammans med personen med funktionsnedsättning och vid behov med hans eller hennes närstående och antecknas i klientplanen. När stödet i att fatta beslut tillhandahålls som en separat tjänst ska stödets innehåll och mängd och det sätt på vilket det tillhandahålls antecknas i beslutet med beaktande av de individuella behov som antecknats i klientplanen för personen tillsammans med dennes egen uppfattning om behovet av stöd.

Den yrkesutbildade person inom socialvården som ansvarar för klientens servicehelhet ska försäkra sig om att stödpersonen förstår syftet med stödet i att fatta beslut, har tillräcklig kompetens med tanke på de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning och är oberoende i förhållande till det ärende som är föremål för beslutsfattandet. Personer med funktionsnedsättning ska i den mån det är möjligt kunna delta i valet av stödperson.

Lagstiftning

§ Lag om funktionshinderservice (675/2023) 14 och 15 §

2.7 Stöd för rörlighet

2.7.1 Stöd för rörlighet som ordnas med stöd av lagen om funktionshinderservice

Rätt till stöd för rörlighet. En person med funktionsnedsättning har rätt att få sådant skäligt stöd för rörligheten som personen behöver, om personen har särskilda svårigheter att röra sig och inte självständigt kan anlita offentlig kollektivtrafik utan oskäligt stora svårigheter.

Oskäligt stora svårigheter att anlita offentlig kollektivtrafik kan orsakas av begränsningar i den fysisk, kognitiv, psy-

kisk eller sociala förmågan eller en nedsättning i något sinne. Begränsningar i den kognitiva förmågan kan exempelvis medföra att personen inte klarar av att uppfatta sin omgivning, inte hittar rätt hållplats eller kan promenera till stationen, stiga på rätt buss och stiga av på rätt hållplats eller promenera från hållplatsen till destinationen.

Stöd för rörligheten ska ordnas för resor till och från arbete och studier samt för resor som hänför sig till verksamhet i sysselsättningssyfte och arbetsverksamhet samt för resor i anslutning till annan normal livsföring. Stöd för rörligheten ska därtill vid behov ordnas för resor i anslutning till träning, särskilt stöd för delaktigheten, stöd i att fatta beslut, krävande multiprofessionellt stöd och kortvarig omsorg.

När sättet att tillhandahålla stödet för rörligheten, mängden stöd och stödets regionala omfattning bedöms ska det i klientplanen antecknade behovet av stöd för rörligheten som personen med funktionsnedsättning har, annan tillgänglig service och tillgängligheten i omvärlden och närmiljön beaktas. Det sätt på vilket stödet för rörlighet tillhandahålls, mängden stöd och dess regionala omfattning ska antecknas i beslutet.

Tillhandahållande av stöd för rörligheten. Stöd för rörligheten kan tillhandahållas (minst metoderna 1-31-3 ska finnas att tillgå)

- som färdtjänst
- med hjälp av personlig assistans, varvid den tid som används för rörligheten ska beaktas i antalet assistanstimmar
- med hjälp av en ledsagare
- genom att ställa en bil eller något annat färdmedel som lämpar sig för personen i fråga till personens förfogande
- genom att bevilja ekonomiskt stöd för anskaffning av en bil eller något annat färdmedel
- på något annat lämpligt sätt.

Stödet kan enligt behov genomföras på flera olika sätt. Valfärdsområdet kan ställa en bil eller ett annat färdmedel till förfogande för personen eller bevilja stöd för anskaffning av en bil eller ett annat färdmedel, om personens behov av stöd för rörligheten är stort. Detta är möjligt också för familjen till ett barn med funktionsnedsättning, om det finns ett behov av bil för att transportera barnet och de hjälpmedel barnet behöver.

Färdtjänstresor kan samordnas så att de görs med delat färdmedel, om samordningen inte medför en oskälig förlängning av restiden eller någon annan oskälig olägenhet för personen med funktions-

nedsättning. Om stödet för rörligheten ordnas som färdtjänstresor, ska också praxis för ordnandet av färdtjänstresor uppfylla de individuella behov som personen med funktionsnedsättning har. Personen med funktionsnedsättning har dock inte subjektiv rätt till ett visst genomförande, såsom rätt att alltid använda samma taxi. I rättspraxis gällande den gamla handikappservicelagen (380/1987) har det dock ansetts att det sätt på vilket färdtjänstresor organiserats inte de facto får hindra personen från att använda den beviljade servicen. Även enligt den nya lagen om funktionshinderservice är det möjligt att bevilja rätt till att alltid använda samma taxi om de individuella behoven och klientens bästa så kräver.

Mängden stöd för rörligheten. Nödvändig mängd stöd för rörligheten ska genomföras i den utsträckning personen med funktionsnedsättning det behöver för resor till och från arbete och studier samt för resor i anslutning till verksamhet i sysselsättningssyfte, arbetsverksamhet, träning, särskilt stöd för delaktigheten, stöd i att fatta beslut, krävande multiprofessionellt stöd och kortvarig omsorg. För antalet sådana resor finns det alltså ingen övre gräns. För andra resor i anslutning till normal livsföring har personen rätt att som stöd för rörligheten få minst 18 enkelresor per månad. Det är fråga om ett enligt lag tryggt minimum, som ska överskridas om de individuella behoven för personen med funktionsnedsättning så kräver.

Valfärdsområdet kan på ansökan av personen med funktionsnedsättning tillhandahålla stödet för rörligheten så, att mängden stöd i stället för på antalet resor grundar sig på ett penningbelopp eller på ett kilometerantal och ett penningbelopp ("resebudget"). Vid fastställande av resebudgeten ska i mån av möjlighet det antal kilometer som personen med funktionsnedsättning tidigare rest eller det penningbelopp som han eller hon tidigare använt beaktas, liksom hur detta antal eller belopp motsvarar personens behov. Valfärdsområdet ska sörja för att personens rätt till stöd för rörligheten tillgodoses oberoende av hur stödet tillhandahålls. Personen med funktionsnedsättning har på ansökan rätt att övergå till ett stöd för rörligheten som grundar sig på antalet resor.

Valfärdsområdet kan på ansökan av personen med funktionsnedsättning besluta om att stödet för rörligheten periodiseras över en tid på högst ett år.

Om en bil eller ett annat färdmedel som ekonomiskt stöd har ställts till förfogande för personen med funktionsnedsättning har personen dessutom rätt att få minst 24 enkelresor per år.

Den regionala omfattningen av stödet för rörligheten. När arbetsresor och studieresor omfattning bedöms ska det beaktas att personer med funktionsnedsättning har lika rätt till arbete och studier, samt personens individuella behov av stöd för rörligheten.

Andra resor än resor till eller från arbete eller studier kan göras inom den egna boningskommunens område, mellan den egna boningskommunen och de närmaste tjänstetillhållande kommunerna samt mellan den egna boningskommunen och de kommuner som är viktiga med tanke på personens eget liv.

Med den närmaste tjänstetillhållande kommunen avses den närmaste kommun där den tjänst som personen med funktionsnedsättning behöver finns att tillgå. Med kommun som är viktig med tanke på personens eget liv avses en kommun som personen har återkommande behov av att besöka till följd av familje- eller vänskapsband, en fritidsbostad eller något annat motsvarande skäl.

Av särskilda skäl kan i enskilda fall andra resor än resor till eller från arbete eller studier också göras till andra kommuners områden.

Resor som grundar sig på ett penningbelopp samt resor som grundar sig på antalet kilometer och ett penningbelopp (resebudget) kan göras inom hela landet.

För stöd för rörligheten i enlighet med 28 § i lagen om funktionshinderservice får välfärdsområdet ta ut en avgift som motsvarar högst avgiften för offentlig kollektivtrafik eller annan därmed jämförbar avgift när stödet för rörligheten ordnas såsom sådan färdtjänst som avses i lagen om funktionshinderservice.

Lagstiftning

- § Lag om funktionshinderservice (675/2023) 28-31 §
- § Lag om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992) 7 f §

2.7.2 Transporter i anknäring till specialomsorger

Ett välfärdsområde som ordnar specialomsorger ska för personer som förordnats till undersökning eller som ges specialomsorger av välfärdsområdet ordna transport mellan välfärdsområdets verksamhetsenheter.

Lagstiftning

- § Lag angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977) 39 §

2.8 Kostnader för specialkost

Syftet är att med stöd av den nya lagen om funktionshinderservice såsom tidigare ersättning till en person med funktionsnedsättning för extra kostnader för specialkost eller specialnäringspreparat som han eller hon måste använda regelbundet och under en lång tid. Behovet av specialkost ska framgå av detaljerad medicinsk utredning (en rekommendation av läkare är inte tillräcklig). Primärt ska ersättning för extra kostnader för specialkost tryggas med hjälp av vårdbidrag för pensionstagare, förmåner för personer med funktionsnedsättning och sjukförsäkring. Det är fråga om en anslagsbunden stödsats.

Lagstiftning

- § Lag om funktionshinderservice (675/2023) 30 §
- § Förordning om service och stöd på grund av handikapp (759/1987) 19 §

2.8 Kostnader för kläder

Syftet är att med stöd av den nya lagen om funktionshinderservice såsom tidigare ersätta personer med funktionsnedsättning för extra kostnader för kläder, som beror på att kläderna slits snabbare än normalt till följd begränsningar i funktionen på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom eller på att personen inte kan köpa kläder eller skodon som går att köpa färdigt. Välfärdsområdet ersätter endast kostnadsskillnaden mellan vanliga kläder och specialkläder. Det är fråga om en anslagsbunden stödsats.

Lagstiftning

- § Lag om funktionshinderservice (675/2023) 30 §

2.9 Ekonomiskt stöd

Välfärdsområdet kan ersätta hälften av de skäliga kostnaderna för anskaffning av tekniska lösningar och andra redskap än redskap för medicinsk rehabilitering, om en person med funktionsnedsättning behöver dem 1) i de dagliga sysslorna, 2) för att röra sig, 3) för interaktion, eller 4) i fritidsverksamheter.

Redskap och tekniska lösningar som kan ersättas är exempelvis kommunikationsmedel som ökar kommunikationsmöjligheterna, hushållsmaskiner som är motiverade på grund av funktionsnedsättningen, redskap och apparater som är nödvändiga i hobby- och fritidsverksamhet samt olika slags säkerhetsutrustning och -apparater samt tekniska lösningar i anknäring till dem. Det finns inga detaljerade begränsningar i lagen vilket slags apparater och tekniska lösningar som kan beviljas stöd.

Välfärdsområdet kan också som ekonomiskt stöd avgiftsfritt ställa tekniska lösningar och andra redskap än redskap för medicinsk rehabilitering till förfogande för en person med funktionsnedsättning.

Det ekonomiska stödet för rörligheten möjliggör anskaffning av bil eller annat fordon. Stödet är också ett av de sätt på vilket stödet för rörligheten ordnas. Se också punkt 2.11 "Stöd för bilansknäring" och punkt 6.5 "Hjälpmedel".

Beviljandet av ekonomiskt stöd är en anslagsbunden stödsats. Trots det grundar det sig på en individuell bedömning av servicebehovet. Välfärdsområdet ska alltså sörja för att den service som är avsedd för en person med funktionsnedsättning till sitt innehåll, sin omfattning och kvalitet är sådan som klienten behov förutsätter.

Ekonomiskt stöd ska sökas inom sex månader från det att personen med funktionsnedsättning har fått bilen eller någon annan anordning eller teknisk lösning i sin besittning. Avvikelse från tidsfristen ska dock göras om det finns en godtagbar orsak till att ansökan försenats.

Lagstiftning

- § Lag om funktionshinderservice (675/2023) 32 §

2.10 Ekonomiskt stöd till personer som använder livsuppehållande respirator

En person som använder livsuppehållande respirator har rätt till 1 400 e/månad i ekonomiskt stöd för kostnaderna för uppehälle, om han eller hon inte får institutionsvård inom hälso- och sjukvården.

En specialläkare insatt i respiratorvård gör en bedömning av om det är fråga om en sådan i paragrafen avsedd person som använder livsuppehållande respirator som för att uppehålla livet

måste få andningsstödande behandling genom en trakeostomi eller annan varaktig eller långvarig andningsstödande respiratorbehandling dygnet runt. Primärt ska bostadsbidrag/-tillägg ansökas och det avdras från det här ekonomiska stödet.

Lagstiftning

§ Lag om funktionshinderservice (675/2023) 33 §

2.11 Stöd för anskaffning av bil

Med stöd av lagen om funktionshinderservice kan välfärdsområdet ersätta upp till hälften av de faktiska kostnaderna för ny eller begagnad bil, om bilen är nödvändig för rörligheten och om personens behov av stöd för rörligheten är stort. Det stora behov av stöd för rörligheten som avses i bestämmelsen kan bero exempelvis på arbete eller studier. Såsom tidigare är det möjligt att ge stöd för anskaffning av bil också för familjen till ett barn med funktionsnedsättning, om det finns ett behov av bil för att transportera barnet och de hjälpmedel barnet behöver.

Det är fråga om en anslagsbunden ekonomisk stödsats. Ansökan lämnas till välfärdsområdet. Det är skäl att förklara det stora behovet av ett fordon på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom i ansökan. Eftersom återbäring av bils katt, ersättning för försäljning av gammal bil eller sannolikt pris och annat eventuellt offentligt stöd för bilen kan avdras av ersättningen, är det skäl att i ansökan utreda också dessa. Beslut kan även ansökas innan bilen anskaffas. Ytterligare uppgifter lämnas av välfärdsområdets funktionshinderservice.

Lagstiftning

§ Lag om funktionshinderservice (675/2023) 29 och 32 § .

2.12 Ändringsarbeten i ett redskap av standardmodell eller annan teknisk lösning samt i bil eller annat fordon

Inom ramen för sina anslag ersätter välfärdsområdet i sin helhet nödvändiga och

rimliga ändringsarbeten som funktionsnedsättningen kräver, som görs i ett redskap av standardmodell eller annan teknisk lösning samt i bil eller annat fordon. Ansökan ska lämnas till välfärdsområdet.

Hälften av de kostnader som uppstår för underlättande av bilanvändningen kan ersättas. Detta betyder tilläggsutrustning som tillverkaren har installerat i bilen på fabriken (t.ex. extra värmare).

Lagstiftning

§ Lag om funktionshinderservice (675/2023) 32 §

2.13 Kortvarig omsorg

En person med funktionsnedsättning som bor med den egna familjen eller med någon annan närstående har rätt att få kortvarig omsorg när de närstående som svarar för omsorgen kortvarigt, för att sköta åtaganden som hänför sig till det egna livet eller till följd av ett behov av vila eller rekreation, är förhindrade att ta hand om personen med funktionsnedsättning, som då behöver hjälp eller stöd i de dagliga sysslorna eller övervakning med tanke på tryggheten.

Personer med funktionsnedsättning i alla åldrar har rätt till kortvarig omsorg. När det är fråga om ett barn bör man dock beakta att behovet av vård och omsorg ska bero på funktionsnedsättning eller sjukdom, inte att personen är ung. Trots det kan också ett litet barn ha rätt till kortvarig omsorg på grund av sin funktionsnedsättning. Kortvarig omsorg är inte enbart avsedd för situationer som regelbundet upprepas utan också vid exceptionella eller plötsliga situationer.

Kortvarig omsorg kan tillhandahållas som personlig service eller som service i grupp eller som en del av annan service. Kortvarig omsorg ska tillhandahållas så att den stöder delaktigheten för personen med funktionsnedsättning på det sätt som hans eller hennes ålder och utvecklingsfas förutsätter.

Enligt lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården är kortvarig omsorg avgiftsfri, men en skälig avgift kan tas ut för personens uppehälle. Avgiften får dock inte överskrida produktionskostnaderna. Lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården har ändrats så att det är möjligt att ta ut en avgift för partiellt uppehälle för personer som inte har fyllt 16 år, det vill säga som varar under 1 dygn.

När beslut fattas om mängden och sättet att tillhandahålla kortvarig omsorg ska det behov av hjälp, stöd och omsorg

som personen med funktionsnedsättning har och som antecknats i klientplanen beaktas, liksom även personens önskemål och familjens situation som helhet. Servicen kan exempelvis ordnas hemma hos personen med funktionsnedsättning.

Innehållet i den kortvariga omsorgen, dess mängd och det sätt på vilket den tillhandahålls ska antecknas i beslutet. Man ska kontakta välfärdsområdets funktionshinderservice för att få kortvarig omsorg. Se också 3.3.1 Morgon- och eftermiddagsverksamhet som funktionshinderservice.

Lagstiftning

§ Lag om funktionshinderservice (675/2023) 24 §

§ Lag om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992) 7 e §

2.14 Arbets- och dagverksamhet

2.14.1 Dagverksamhet

En person med funktionsnedsättning har rätt att delta i dagverksamhet, om

- han eller hon är yngre än den ålder för ålderspension som anges i folkpensionslagen,
- och behöver dagligt stöd för delaktigheten och inte kan delta i arbetsverksamhet som ordnas med stöd av socialvårdslagen eller i verksamhet i sysselsättnings syfte som ordnas med stöd av den lagen eller om sådana verksamheter inte motsvarar personens individuella behov.

Dagverksamheten är alltså sekundär i förhållande till den sysselsättningsfrämjande servicen i socialvårdslagen. En person med funktionsnedsättning som förvärvsarbetar eller deltar i arbetsverksamhet eller i verksamhet i sysselsättnings syfte kan som undantag till detta delvis också delta i dagverksamhet, om det främjar hans eller hennes delaktighet eller möjligheter till sysselsättning.

Dagverksamheten kan till exempel omfatta matlagning, motion, diskussioner, utfärder, skapande verksamhet samt träning i sociala färdigheter. Syftet med dagverksamheten är inte att producera föremål eller tjänster för försäljning.

Dagverksamheten ska motsvara de individuella behov som antecknats i klientplanen för personen med funktionsnedsättning. Dagverksamhet ska ordnas fem dagar i veckan, om inte ett mindre antal dagar räcker för att tillgodose behoven

hos personen med funktionsnedsättning.

Dagverksamhet kan tillhandahållas som personlig service eller som service i grupp eller som en del av annan service. Tjänstens innehåll, dess mängd och det sätt på vilket det tillhandahålls ska antecknas i beslutet.

För uppehälle i anknytning till sådan dagverksamhet som avses i 25 § i lagen om funktionshinderservice kan välfärdsområdet ta ut en skälig avgift av klienten. En person med funktionsnedsättning har rätt till avgiftsfria resor till dagverksamheten, om han eller hon har särskilda svårigheter att röra sig och inte utan oskäligt stora svårigheter självständigt kan använda den offentliga kollektivtrafiken (se punkt 2.7 för förutsättningarna för beviljande av stöd för rörligheten).

Lagstiftning

§ Lag om funktionshinderservice (675/2023) 25 och 26 §

§ Lag om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992) 7 e §

2.14.2 Arbetsverksamhet

En person med utvecklingsstörning (här avses intellektuell funktionsnedsättning men i lagen används ordet utvecklingsstörning) som avses i lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda har rätt att delta i arbetsverksamhet, om arbetsverksamhet som ordnas med stöd av 27 e § i socialvårdslagen (710/1982) eller verksamhet i sysselsättnings syfte enligt 27 d § i den lagen inte motsvarar personens individuella behov.

Syftet med arbetsverksamheten är att stödja funktions- och arbetsförmågan hos personen med intellektuell funktionsnedsättning samt att främja att han eller hon kommer ut i arbetslivet. Arbetsverksamheten ska stödja personens egna styrkor i deltagandet i arbetslivet.

En person med intellektuell funktionsnedsättning som deltar i arbetsverksamhet har rätt till avgiftsfria resor till arbetsverksamheten, om hen har särskilda svårigheter att röra sig och inte utan oskäligt stora svårigheter självständigt kan använda den offentliga kollektivtrafiken.

Personer som deltar i arbets- och dagverksamheter är inte i ett anställningsförhållande till verksamhetscentralen. Förutom pension kan personer som deltar i arbetsverksamhet också få arbetsersättning.

Arbetsverksamhet kan också ordnas som öppen arbetsverksamhet (s.k. utlokaliserat arbete), där personen arbetar på en vanlig arbetsplats tillsammans med den övriga arbetsgemenskapen. I sådana fall är det inte heller fråga om lönearbe-

te i ett anställningsförhållande, utan om ett omsorgsförhållande.

En person med intellektuell funktionsnedsättning som deltar i arbetsverksamhet kan få avgiftsfria resor till arbetsverksamheten. Detta förutsätter att han eller hon har särskilda svårigheter att röra sig och inte utan oskäligt stora svårigheter självständigt kan använda den offentliga kollektivtrafiken (se punkt 2.7 för förutsättningarna för beviljande av stöd för rörligheten).

Hjälp och stöd som ingår i den arbetsverksamhet som i enlighet med lagen om funktionshinderservice ordnas för personer med utvecklingsstörning (intellektuell funktionsnedsättning) är avgiftsfritt. En skälig avgift får tas ut för uppehållet.

Se punkt 4. "Arbete" för sysselsättning av en person med intellektuell funktionsnedsättning i ett anställningsförhållande.

Lagstiftning

§ Lag om funktionshinderservice (675/2023) 27 §

§ Socialvårdslag (710/1982) 27 e §, 27 d §

§ Lag om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992) 7 e §

2.15 Krävande multiprofessionellt stöd

En person med funktionsnedsättning har rätt till krävande multiprofessionellt stöd, om

1. det förutsätts särskild yrkeskompetens och samarbete för att stödja personens delaktighet eller tillgodo-seendet av hans eller hennes självbestämmanderätt eller andra grundläggande fri- och rättigheter,
2. personen har allvarliga, till funktionsnedsättningen anknyttande utmaningar som gäller kommunikationen, den sociala interaktionen eller beteendet och personens eller andra människors människovärde, hälsa eller säkerhet därför hotas, eller
3. det krävs multiprofessionellt stöd för att utreda de bakomliggande orsakerna till begränsningsåtgärder som riktar sig till personens grundläggande fri- och rättigheter och för att förebygga och minska användningen av begränsningsåtgärder.

Krävande multiprofessionellt stöd är ett stöd som förutsätter särskild yrkeskompetens och multiprofessionellt samar-

bete och som ges en person med funktionsnedsättning, närstående som stöder personen och yrkesutbildade personer som arbetar nära personen. Krävande multiprofessionellt stöd ges när en person med funktionsnedsättning har servicebehov som förutsätter nära och ofta långvarigt samarbete inom en grupp för multiprofessionellt samarbete, det vill säga att det inte är en sakkunnig eller service som löser situationen, det går t.ex. inte att lösa bristerna i genomförandet av självbestämmanderätten eller delaktigheten genom stöd för beslutsfattande, personlig assistans eller särskilt stöd för delaktigheten.

I så fall behövs det flera yrkespersoner för att utreda exempelvis hur man växelverkan med personen kan ordnas, vad som ligger bakom överraskande förändringar i beteendet eller hur personen kan vara aktivt delaktig i situationer som kräver växelverkan. Målet för servicen är ofta att minska behovet av begränsande åtgärder eller avstå från användning av dem, vilket betyder att det är fråga om en ytterst viktig service också med hänsyn till fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna.

En sakkunniggrupp inom krävande multiprofessionellt stöd ger det krävande multiprofessionella stödet. Krävande multiprofessionellt stöd innefattar sådana undersökningar inom hälso- och sjukvården som det individuella behovet hos personen med funktionsnedsättning förutsätter. Krävande multiprofessionellt stöd ska i första hand ordnas i hemmet eller i någon annan egen omvärld eller närmiljö för personen med funktionsnedsättning.

När beslut fattas om innehållet i det behövliga stödet, mängden stöd och sättet att tillhandahålla stödet, ska de kommunikationsmetoder personen med funktionsnedsättning förfogar över, det behov av individuellt stöd som antecknats i klientplanen, personens egna önskemål samt den livssituation i vilken personen behöver stöd beaktas. Det multiprofessionella stödets innehåll, dess mängd och det sätt på vilket det tillhandahålls ska antecknas i beslutet.

Välfärdsområdet ska inom området ha en tillräcklig mängd sakkunniggrupper för krävande multiprofessionellt stöd, med tillräcklig sakkunskap inom medicin, psykologi, socialt arbete, interaktion och annan sakkunskap för tillhandahållande av krävande multiprofessionellt stöd. De experter som behövs i gruppen bestäms enligt det individuella stödbehovet hos personen med funktionsnedsättning och enligt hur krävande situationen är.

Lagstiftning

§ Lag om funktionshinderservice (675/2023) 16 och 17 §

2.16 Specialomsorg oberoende av klientens vilja

Trots omarbetningen av lagstiftningen om funktionshindersservice förblev bestämmelserna i lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda i kraft. Specialomsorg oberoende av klientens vilja ordnas på en verksamhetsenhet för specialomsorger, dit en person kan oberoende av sin vilja förordnas, om hen

1. inte kan träffa avgöranden om sin vård och omsorg eller förstå konsekvenserna av sitt handlande,
2. sannolikt allvarligt äventyrar sin egen eller andras hälsa eller säkerhet, och
3. inte kan få vård och omsorg på något annat sätt.

En skriftlig ansökan om att en person oberoende av sin vilja ska förordnas att intas på en verksamhetsenhet för specialomsorger ska lämnas till sakkunniggruppen för krävande stöd. Ansökan får göras av personens lagliga företrädare eller en anhörig eller en annan närstående. Om det inte finns någon sådan person som har rätt att göra ansökan eller om de inte samtycker till att göra ansökan, kan ansökan göras också av en tjänsteinnehavare som anges i förvaltningsstadgan för det välfärdsområde inom vars område personen vistas. I fråga om personer som är intagna på en straffanstalt kan ansökan under motsvarande förutsättningar göras av anstaltens direktör.

I specialomsorgen ingår medicinska, psykologiska och sociala undersökningar som utförs vid verksamhetsenheten för specialomsorger. Enligt 35 § i lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda är utförandet av dessa en förutsättning för att personen ska förordnas att intas på en verksamhetsenhet för specialomsorger.

Lagstiftning

- § Lag angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977) 32§, 33 §

2.17 Stöd för närståendevård

Med närståendevård avses vård av och omsorg om en äldre, person med funktionsnedsättning eller sjuk person som ordnas i hemförhållanden med hjälp av

en anhörig eller någon annan som står den vårdbehövande nära. Huvudregeln är att vården sker i den vårdbehövandes eget hem. Välfärdsområdet ansvarar för att ordna stöd för närståendevård. Det är fråga om en anslagsbunden service.

Som närståendevårdare kan verka endast en anhörig till den vårdbehövande eller någon annan person som står den vårdbehövande nära. Med en person som står nära avses exempelvis en sambo eller en sådan nära vän som i praktiken har tagit del i vården och omsorgen.

Med stöd för närståendevård avses en helhet som omfattar behövliga tjänster för den vårdbehövande, vårdarvode till närståendevårdaren, ledighet och tjänster som stöder närståendevården. Man ansöker om stöd för närståendevård hos välfärdsområdet.

Ett avtal om stöd för närståendevård ska ingås mellan närståendevårdaren och välfärdsområdet. En vård- och serviceplan ska fogas till avtalet. Vård- och serviceplanen ska göras upp tillsammans med den vårdbehövande och närståendevårdaren. I vård- och serviceplanen ska antecknas omfattningen av och innehållet i den vård som närståendevårdaren ger och andra social- och hälsovårdstjänster som den vårdbehövande behöver. I planen antecknas också omfattningen av och innehållet i socialvårdstjänster som stöder närståendevårdarens uppdrag och hur vården av den vårdbehövande ordnas under vårdarens ledighet eller annan frånvaro.

Vårdarvode bestäms enligt hur bindande och krävande vården är. Vårdarvode är minst 472,15 euro i månaden (från 1.1. 2025). Under en tung behandlingsfas är vårdarvode minst 944,31 euro i månaden. En närståendevårdare som sköter en vårdbehövande som regelbundet är borta från hemmet mer än 5-7 timmar per vardag är berättigad till ett vårdarvode på 472,15 euro om behovet av vård och omsorg är större än ringa. På så sätt kan exempelvis en närståendevårdare till ett barn med grav intellektuell funktionsnedsättning vara berättigad till det lägsta vårdarvode, trots att barnet tillbringar i medeltal över 7 timmar exempelvis i skola och i eftermiddagsdagverksamhet.

En närståendevårdare har lagstadgad rätt till minst tre dygn ledig tid per sådan kalendermånad under vilken han eller hon oavbrutet eller med få avbrott varit bunden vid vården dygnet runt eller fortgående varje dag. Vårdaren anses vara bunden vid vården dygnet runt oberoende av om den vårdbehövande regelbundet en liten del av dygnet anlitar social- och hälsovårdstjänster som ordnas utanför hemmet eller får rehabilitering eller undervisning. Övriga närståendevårdare med vilka välfärdsområdet har

ingått avtal om stöd för närståendevård har rätt till minst två dygn ledig tid per kalendermånad. Utöver dessa lagstadgade lediga dagar kan välfärdsområdet bevilja fler lediga dagar och rekreationsledigheter som är kortare än ett dygn för en närståendevårdare vars arbete är bindande och krävande. Rekreationsledigheterna minskar inte vårdarens rätt till dygnslånga lediga dagar. Lediga dagar och rekreationsledighet minskar inte på vårdarvodets storlek. Välfärdsområdet ska se till att vården av den vårdbehövande ordnas på ett ändamålsenligt sätt under vårdarens ledighet.

För tjänster som välfärdsområdet tillhandahåller en vårdbehövande under närståendevårdarens lediga dagar upp bärs en fast dygnsavgift som är oberoende av serviceanvändarens inkomster. År 2025 uppgår den här avgiften till högst 12,80 euro per dygn. Avgiftens storlek påverkas inte av vilka tjänster som används för att tillhandahålla vård och inte heller av hur mycket service den vårdbehövande ges under ett dygn.

Lagstiftning och närmare information

- § Lag om stöd för närståendevård (937/2005)
- § Lag om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992) 6 b §
- [Social- och hälsovårdsministeriets Kommuninfo 6/2016](#)

2.18 Hemservice och annan familjeservice för barnfamiljer enligt socialvårdslagen

Enligt 18 § i socialvårdslagen har barnfamiljer, förutsatt att kraven i paragrafen uppfylls, subjektiv rätt att få nödvändig hemservice för barnfamiljer, såsom hjälp vid skötsel av barn, för att trygga barnets välfärd. Hemservice för barnfamiljer tillhandahålls personer som på grund av sjukdom, förlösning, skada eller av någon annan liknande funktionsnedsättande orsak eller i en särskild familje- eller livssituation, behöver hjälp för att klara uppgifter och funktioner som hör till det dagliga livet. För hemservice för barn som ordnas med stöd av socialvårdslagen kan avgifter tas ut enligt klientavgiftslagen och klientavgiftsförordningen.

Andra förebyggande tjänster för barn och familjer som familjearbete, stödpersoner, stödfamiljer och referensgruppverksamhet ska enligt socialvårdslagen tillhandahållas också utan att familjen är

klient hos barnskyddet.

Se allmänt om socialvårdslagen i punkt punkt 9.5.

Lagstiftning och närmare information

- § Socialvårdslag (1301/2014)
- § Lag om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992)
- § Förordning om klientavgifter inom social- och hälsovården (912/1992)
- Det finns hjälp med tillämpning av socialvårdslagen på social- och hälsovårdsministeriets webbplats, där det bland annat finns en guide för tillämpning av socialvårdslagen (på finska)

3 SMÅBARNS- PEDAGOGIK, SKOLGÅNG OCH STUDIER

3.1 Småbarns- pedagogik

Alla barn under skolåldern har en subjektiv rätt till småbarnspedagogik enligt lagen om småbarnspedagogik.

Småbarnspedagogik för barn med funktionsnedsättning eller barn som i övrigt behöver stöd kan ordnas exempelvis på vanligt daghem eller i familjevård, där barnet har två platser eller har en assistent, eller på specialdaghem.

Reformen av lagen om småbarnspedagogik trädde i kraft 1.8.2022. I lagen definieras modellen för trestegsstöd, stödnivåerna och stödformerna samt hur stödet ska genomföras. Enligt modellen för trestegsstöd delas nivåerna av stöd för barnet in i allmänt, intensifierat och särskilt stöd. Behovet av stöd bedöms utifrån barnets individuella stödbehov.

Lagstiftning och närmare information

- § Lag om småbarnspedagogik (540/2018)
- § Statsrådets förordning om småbarnspedagogik (753/2018)
- § Grunderna för planen för småbarnspedagogik

3.2 Rehabiliterande småbarnspedagogik för barn med intellektuell funktionsnedsättning under skolåldern

Den rehabiliterande småbarnspedagogik som ordnas i enlighet med specialomsorgslagen försvinner till följd av reformen av funktionshinderlagstiftningen. Ett beslut om specialomsorgsprogram för rehabiliterande småbarnspedagogik är dock giltigt under hela den giltighetstid som antecknats på beslutet. Det är möjligt att få ett beslut om rehabiliterande småbarnspedagogik också efter att den nya lagen om funktionshinderservice trätt i kraft, vid behov genom sökande av ändring, förutsatt att ansökan har inlämnats före 1 januari 2025.

Lagstiftning

- § Lag angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977) 2 och 39 §
- § Förordning angående specialomsorger om utvecklingsstörda (988/1977) 3 §
- § Lag om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992) 4 § 2 punkten

3.2 Skolgång

Läroplikt. Läroplikten fortsätter tills ett barn har fyllt 18 år eller tills den unga har avlagt examen på andra stadiet före 18 års ålder. Ett barn med intellektuell funktionsnedsättning omfattas i allmänhet av förlängd läroplikt. Innan man fattar beslut om förlängd läroplikt för barnet ska barnets vårdnadshavare alltid ges möjlighet att bli hörd. Att avbryta läroplikten (endast på elevens / studerandes / vårdnadshavarens ansökan) blir endast aktuellt när alla andra alternativ för fortsatt avläggande av läroplikten har utretts på det sätt som krävs enligt läropliktslagen.

Det finns bestämmelser om gruppstorlekar för elever med förlängd läroplikt i förordningen om grundläggande utbildning. Avvikelser från dessa är inte ens tillfälligt möjliga. Om en elev med förlängd läroplikt exempelvis integreras i en grupp inom den allmänna undervisningen ska den maximala gruppstorleken 20 elever iakttas på samtliga lektioner.

I lagen om grundläggande utbildning finns ett trestegsstödsystem för inlärnin och skolgång. Stödet delas in i allmänt stöd, intensifierat stöd och särskilt stöd. För elever som är i behov av regelbundet och mer omfattande stöd fattas ett beslut om särskilt stöd.

Obs! Stödet för lärande och skolgång enligt lagen om grundläggande utbildning har ändrats med lag (1090/2024), som till största delen träder i kraft 1.8.2025. Ändringarna beskrivs i underkapitel 3.2.1.

Principen om närskola. Särskilt stöd bör i huvudsak ordnas i samband med den övriga undervisningen. Utgångspunkten för en elev som är i behov av särskilt stöd bör således vara att eleven i enlighet med lagen om grundläggande undervisning anvisas en skolplats i en närskola. Om undervisning inte kan ordnas i grupper för allmän undervisning kan undervisningen med beaktande av elevens bästa ordnas i specialklass eller specialskola.

I beslutet om särskilt stöd bestäms elevens huvudsakliga undervisningsgrupp, eventuella tolk- och biträdestjänster och andra tjänster som eleven behöver (exempelvis särskilda hjälpmedel som krävs för att eleven ska kunna delta i undervisningen), och vid behov undantagsarrangemang i undervisningen (exempelvis individuell läroplan i något visst undervisningsämne). Innan beslut om särskilt stöd fattas ska utbildningsanordnaren höra eleven och hans eller hennes vårdnadshavare. Dessutom ska utbildningsanordnaren få en utredning om elevens framsteg vid inlärnin av dem som ansvarar för elevens undervisning. Därtill ska en utredning göras om det intensifierade stöd eleven fått och om helhetssituationen för honom eller henne. Utifrån dessa uppgifter ska utbildningsanordnaren bedöma behovet av särskilt stöd (pedagogisk utredning).

Ett beslut om särskilt stöd ges alltid skriftligen och beslutet kan överklagas hos regionförvaltningsverket. Beslutet granskas åtminstone efter andra årsklassen och före övergången till sjunde årsklassen. Om det sker förändringar i elevens behov av stöd ska granskningen av beslutet ske flexibelt även under andra tidpunkter.

För alla elever som får särskilt stöd gör man upp en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP). Planen ska utarbetas av flera av elevens lärare och i samarbete med eleven, vårdnadshavaren och en yrkesövergripande elevvårdsgrupp. IP är inte ett förvaltningsmässigt beslut som kan överklagas.

Lagstiftning och närmare information

- § Lag om grundläggande utbildning (628/1998)
- § Läropliktslag (1214/2020)
- [Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014](#). De omarbetade grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen tas i bruk 1.8.2025.

- [Se reformen av stödet för lärande på Utbildningsstyrelsens webbplats](#)
- [Se närmare om förlängd läroplikt på Utbildningsstyrelsens webbplats](#)

3.2.1 Reformen av stöd för lärande och skolgång

Stödet för lärande och skolgång enligt lagen om grundläggande utbildning har ändrats med lag (1090/2024), som till största delen träder i kraft 1.8.2025. I den lagen finns det en bestämmelse om övergångsperiod, som anger att en plan för lärande inom intensifierat stöd och en individuell plan för anordnande av undervisning inom särskilt stöd som utarbetats och ett beslut om särskilt stöd ska göras förenliga med den nya lagstiftningen om stöd senast den 31 augusti 2026.

En elev som har svårigheter att delta i undervisningen eller klara av sina studier har som stöd för lärande och skolgång rätt att få grupp-specifika stödformer och elevspecifika stödåtgärder. Grupp-specifika stödformer är allmän stödundervisning som ges av en lärare och stödundervisning i undervisningsspråket samt undervisning som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning.

En elev har rätt att få elevspecifika stödåtgärder utan dröjsmål om elevens lärande trots de grupp-specifika stödformerna inte framskrider eller om eleven trots grupp-specifika stödformer har svårigheter att delta i undervisningen. Behovet av elevspecifika stödåtgärder ska bedömas utifrån individuella behov och vid behov multiprofessionellt. Som en del av bedömningen av behovet av stöd ska utöver stödåtgärderna också det eventuella behovet av avvikelse från lärokursen eller från målen i läroplanen utredas. Vid behov kan bedömningen av behovet av elevspecifikt stöd göras redan innan eleven börjar i förskola eller den grundläggande utbildningen.

Elevspecifika stödåtgärder är elevspecifik undervisning som ges av en speciallärare delvis i smågrupper och i samband med annan undervisning, undervisning som ges av en speciallärare eller specialklasslärare i smågrupper, undervisning som ges av en specialklasslärare i en specialklass och tolknings- och biträdestjänster samt hjälpmedel. Elevspecifika stödåtgärder ordnas med beaktande av elevens bästa, i första hand i elevens egen skola eller plats för förskoleundervisning.

Om eleven på grund av funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga som påverkar inlärningsförmågan inte kan studera läroämnen, kan undervisningen ordnas enligt verksamhetsområde. En elev kan också tillfälligt

befrias från att fullgöra lärokursen i läroämnet om eleven av hälsoskäl inte kan studera läroämnet.

3.2.2 Förskoleundervisning

Ett barn ska delta i förskoleundervisning ett år innan läroplikten börjar. Barn som omfattas av förlängd läroplikt har, till skillnad från andra barn, rätt till förskoleundervisning det år barnet fyller:

1. 5 år, varvid förskoleundervisningen ändå fortfarande är frivillig för eleven eller
2. 6 år och läroplikten börjar. Delta-gande i förskoleundervisningen är då obligatoriskt eller
3. eller 7 år om inledningen av elevens grundläggande undervisning har uppskjutits.

Förskoleundervisningen är avgiftsfri och den kan ordnas i skola, på daghem eller annan lämplig plats på ett sådant sätt att resorna är så korta och trygga som möjligt. Barn har utöver rätten till förskoleundervisning även rätt till kompletterande småbarnspedagogik. Om det för barnet ordnas småbarnspedagogik ska den tid som används för förskoleundervisning beaktas i klientavgiften.

Ett barn som är i behov av särskilt stöd och som får förskoleundervisning har i regel rätt till avgiftsfri färdtjänst.

Lagstiftning

- § Lag om grundläggande utbildning (628/1998)
- § Lag om småbarnspedagogik (540/2018) 1 och 12 §

3.2.3 Assistanstjänster

Skolgångsbiträden. Med stöd av lagen om grundläggande utbildning har elever med funktionsnedsättning och andra elever i behov av särskilt stöd rätt att avgiftsfritt få bland annat sådana tolk- och biträdestjänster som är förutsättningar för att de ska kunna delta i undervisningen.

Skolväsendet beviljar vid behov ett barn med funktionsnedsättning tjänster av skolgångsbiträde. Ibland kan hjälpen av ett skolgångsbiträde för en undervisningsgrupp, i stället för ett personligt skolgångsbiträde, vara tillräcklig med avseende på barnets behov. Då man gör en pedagogisk utvärdering eller bedömning för barnet utvärderas också behovet av biträdestjänster. I beslutet om särskilt stöd ska bland annat nämnas vilka eventuella biträdestjänster eleven ska få. Ett skilt förvaltningsbeslut kan även fattas för biträdestjänsterna (t.ex. en elev med

intensifierat stöd). Till motiveringarna är det skäl att foga ett läkarutlåtande.

Lagstiftning

- § Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 31 §

3.2.4 Skolresor

En elev i grundläggande utbildning som har längre än fem kilometer till skolan har rätt till avgiftsfri skolskjuts. Rätt till avgiftsfri skolskjuts eller ett tillräckligt understöd för transport av eleven gäller också när skolvägen med beaktande av elevens ålder eller andra omständigheter är alltför svår, ansträngande eller farlig.

I HFD:s rättspraxis har det ansetts att skolresorna vid växelvis boende ska arangeras från båda hemmen för ett barn med funktionsnedsättning.

Elevens dagliga skolresa får med väntetider inberäknade ta högst två och en halv timme i anspråk. Om eleven när läsåret börjar har fyllt 13 år, får skolresan ta högst tre timmar i anspråk.

En elev i förskoleundervisning har motsvarande rätt till avgiftsfri transport hemifrån direkt till förskoleundervisningen eller från dagvården till förskoleundervisningen och från förskoleundervisningen hem eller till dagvården.

Lagstiftning

- § Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 32 §
- § Högsta förvaltningsdomstolen om skolresorna vid växelvis boende (HFD:2023:38)

3.3 Morgon- och eftermiddagsverksamhet

Morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever beror på kommunen. Kommunen kan med stöd av lagen om grundläggande utbildning ordna eller anskaffa morgon- och eftermiddagsverksamhet. Om kommunen ordnar eller anskaffar morgon- och eftermiddagsverksamhet ska verksamheten erbjudas elever i första och andra årskursen i de skolor som verkar i kommunen. Verksamheten är också avsedd för elever i behov av särskilt stöd i övriga årskurser i den utsträckning kommunen beslutar om.

Avgifter. Kommunen kan ta ut en månadsavgift för morgon- och eftermiddagsverksamhet. Kommunen fattar beslut om

avgiftens storlek som får vara högst 120 euro i de fall verksamheten ordnas tre timmar om dagen och högst 160 euro i de fall verksamheten ordnas fyra timmar om dagen. Verksamheten kan ordnas i större utsträckning än tre eller fyra timmar om dagen och för de överstigande timmarna kan kommunen ta ut separat avgift.

Transporter. Man ska sträva efter att ordna morgon- och eftermiddagsverksamheten på ett sådant sätt att de barn som deltar i verksamheten och som har rätt till avgiftsfri skolskjuts har möjlighet att utöva denna rätt.

Utbildningsstyrelsen har godkänt grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten, enligt vilka verksamheten ska ordnas. Där konstateras bland annat att morgon- och eftermiddagsverksamhet för elever som är i behov av särskilt stöd om möjligt ska ordnas i anknytning till annan morgon- och eftermiddagsverksamhet.

Lagstiftning och närmare information

- § Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 8 a kap.
- [Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten inom grundläggande utbildningen 2011](#)

3.3.1 Morgon- och eftermiddagsverksamhet enligt lagen om funktionshinderservice

Enligt den nya lagen om funktionshinderservice har barnet rätt till morgon- och eftermiddagsverksamhet också om kommunen inte ordnar sådan morgon- eller eftermiddagsverksamhet enligt 48 b § i lagen om grundläggande utbildning som motsvarar de individuella behoven hos ett barn med funktionsnedsättning. Vid valet av lag ska barnets bästa primärt beaktas.

Om servicen ordnas i enlighet med lagen om funktionshinderservice är den enligt lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården avgiftsfri (4 § 1 mom. 5 punkten).

Lagstiftning

- § Lag om funktionshinderservice (675/2023) 24 §
- § Lag om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992) 4 § 1 mom. 5) punkten

3.4 Övriga studier

Den allmänna läroplikten fortgår till den unga fyller 18 år och det är möjligt att som läropliktig slutföra de studier som pågår när studerande fyller 18 år. Läroplikten med medföljande rättigheter berör även unga med intellektuell funktionsnedsättning. Efter grundskolan kan man exempelvis ansöka om att studera för en grundläggande yrkesutbildning eller en förberedande utbildning eller folkhögskolornas utbildningar för läropliktiga inom fria bildningen.

Grundläggande yrkesutbildning ges antingen vid allmän yrkesläroanstalt eller vid specialyrkesläroanstalt. Förberedande utbildningar är utbildning som förbereder för arbete och ett självständigt liv (TELMA) och utbildning som handleder för examensutbildning (HUX).

Ansökan till dessa kan göras i den gemensamma antagning som årligen ordnas på våren. Till yrkesinriktad utbildning kan man också söka via den kontinuerliga ansökan flexibelt under hela året.

I lagen om yrkesutbildning ingår bestämmelser om bland annat rätten till särskilt stöd eller krävande särskilt stöd för studerande med funktionsnedsättning.

Obs. det omarbetade stödet för studier inom yrkesinriktad utbildning träder i kraft 1.8.2026. Läs närmare om detta på Utbildningsstyrelsens webbplats.

Utbildningsanordnaren ska i den personliga utvecklingsplanen för kunnandet (PUK) föra in innehållet i det särskilda stöd eller krävande särskilda stöd som tillhandahålls en studerande, eventuell anpassning av bedömningen av kunnandet och avvikelser från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet. Ändring i utbildningsanordnarens beslut söks hos regionförvaltningsverket.

Stödtjänster som studierna kräver. Studerande som får särskilt stöd eller krävande särskilt stöd har rätt att få sådana assistenttjänster och särskilda hjälpmedel som är en förutsättning för att de ska kunna delta i undervisningen. Utbildningsanordnaren har ansvar för att ordna stödtjänsterna. Studerande som får krävande särskilt stöd kan, om de är inkvarterade, erbjudas behövliga hemresor varje vecka och helpension på internatboende eller på något annat inkvarteringsställe. Ändring i utbildningsanordnarens beslut om sådana studiesociala förmåner söks hos förvaltningsdomstolen.

Ellevens välfärdsområde kan även vid behov ordna assistenttjänster för studier med stöd av handikappservicelagen Enligt förarbetet till lagen om funktionshinderservice (RP 191/2022 rd, s. 191) Yrkesläroanstalter ska i första hand sörja för ordnandet av sådana assistenttjänster som studierna kräver i enlighet med lagen om yrkesutbildning (531/2017). En person med funktionsnedsättning kan också få personlig assistans, om den assistentservice som läroanstalten ordnar inte möter hjälpbehovet hos personen med funktionsnedsättning. Avsikten är dock inte att med personlig assistans avhjälpa en för liten personalresurs vid en läroanstalt.

Även tjänster som studerande med funktionsnedsättning är i behov av i annat än sina studier, som personlig assistans och färdtjänster, ska sökas hos välfärdsområdets funktionshinderservice.

Resor. Läropliktiga studerande som deltar i avgiftsfri utbildning beviljas avgiftsfritt skolresestöd på andra grunder än övriga studeranden. Läropliktiga studerande kan beviljas skolresestöd från FPA endast om skolvägens resa är minst 7 km i en riktning och resdagarna är minst 10 per kalendermånad. Studerande som inte har rätt till avgiftsfri utbildning kan få skolresestöd om skolvägens resa är minst 10 km i en riktning, resdagarna är minst 10 i månaden och resornas kostnader överstiger 27 euro för beviljandet av en halvmånad eller över 54 euro när resorna beviljas för hela månaden. Utöver studerande som de tar i grundläggande yrkesutbildning kan även studerande som deltar i förberedande utbildningar (TELMA och HUX) få stöd för skolresor.

Från och med 1.8.2025 kan endast studerande som har rätt till avgiftsfri utbildning få stöd för skolresor.

Välfärdsområdet kan även ordna skoltransport med stöd av funktionshinderlagen (se punkt 2.7 om stöd för rörlighet). För transporter i enlighet med lagen om funktionshinderservice ska klientavgifter inte tas ut av läropliktiga.

Lagstiftning och närmare information

- § Lag om yrkesutbildning (531/2017)
- § Lag om stöd för skolresor (531/2017)
- § Läropliktslag 1214/2020
- § Lag om funktionshinderservice (675/2023)
- om hur man söker studieplats: www.studieinfo.fi
- om FPA:s stöd för skolresor: www.fpa.fi/skolreseed

4 AVLÖNAT ARBETE

Enligt Finlands grundlag ska det allmänna främja sysselsättningen och verka för att alla tillförsäkras rätt till arbete. Detta gäller på ett likvärdigt sätt även personer med intellektuell funktionsnedsättning. Sysselsättningen av personer med intellektuell funktionsnedsättning i avlönat arbete kan främjas på många olika sätt, exempelvis med välfärdsområdets arbetsträningstjänster och med tjänster och stödsatser som beviljas av de offentliga arbetskraftstjänsterna.

För en person med funktionsnedsättning kan arbetsträningstjänster ordnas antingen som behovsprövd service enligt lagen om funktionshinderservice eller som service enligt socialvårdslagen av 1982. Arbetsträningstjänster är inte subjektiva rättigheter.

Arbetsträning innebär att en arbetsökande/ arbetstagare som stöd har en arbetskonsulent (eller stödperson med annan titel) som handleder, stödjer och ger råd vid sysselsättningen i avlönat arbete. Arbetsträningen fortgår enligt behov under hela anställningsförhållandet. Arbetsträning kan erbjudas av ett verksamhetscenter eller någon annan enhet som producerar funktionshindertjänster.

Att utföra förtjänstarbete vid sidan av pensionen är möjligt om arbetsinkomsten är högst 986,30 euro i månaden före skatt (brutto).

Att lämna invalid- och sjukpension vilande blir aktuellt då pensionstagarens arbetsinkomster överstiger 986,30 euro i månaden. Förvärvsinkomstgränsen är bunden till folkpensionsindex, vilket innebär att gränsen justeras årligen. En invalid- och sjukpension kan lämnas vilande utan avbrott i minst tre månader och i högst två år. Antalet gånger en pension lämnas vilande är inte begränsat. Om pensionen har varit vilande ska den betalas i minst en månad innan den på nytt kan lämnas vilande. FPA ska alltid meddelas om de perioder man arbetar.

Den som fått vårdbidrag för pensionstagare omedelbart innan pensionen lämnats vilande, kan beviljas handikappbidrag till högsta belopp (497,60 euro/mån) för den tid som utbetalning av pensionerna varit avbruten. Den som fått bostadsbidrag för pensionär omedelbart innan invalid- och sjukpensionen lämnats vilande, ska även i fortsättningen få bidraget så länge som villkoren för bidraget är uppfyllda, även om invalid- eller sjukpensionen inte betalas så länge pensionen är vilande. Detta sker med stöd av den tidsbundna lagen om främjande av

sjukpensionärers återgång i arbete, vars giltighetstid är förlängd till 31 december 2025. Denna lag tillämpas förutom på invalid- och sjukpensioner också på beviljade garantipensioner.

Med stöd av lagen om ordnande av arbetskraftsservice (380/2023) kan sysselsättningsområdenas arbetskraftsservice bevilja arbetsgivare lönesubvention och stöd för specialarrangemang på arbetsplatsen för att främja en arbetslös person med intellektuell funktionsnedsättning att sysselsättas i avlönat arbete. Ungdomsgarantin gäller även unga personer med intellektuell funktionsnedsättning. Ungdomsgarantin förutsätter att alla unga under 25 år och unga arbetslösa personer mellan 25 och 29 år som utexaminerats inom ett år, erbjuds service eller åtgärder som bäst passar deras livssituation senast inom tre månader från det att arbetssökningen börjar. Man strävar efter att förbättra de ungas förutsättningar att sysselsättas genom exempelvis utbildning, arbetsprövning, lönesubventionerat arbete eller rehabilitering.

Enligt diskrimineringslagen får ingen diskrimineras i arbetslivet på grund av funktionsnedsättning. Arbetsgivaren ska vid behov vidta skäliga åtgärder (anpassningar) för att en person med funktionsnedsättning ska få tillträde till arbete och för att denne ska klara av sitt arbete och kunna avancera i arbetslivet. På arbete i anställningsförhållande som utförs av en person med intellektuell funktionsnedsättning tillämpas arbetsavtalslagen och annan arbetslagstiftning såsom lagen om kollektivavtal, arbetstidslagen, semesterlagen, arbetsskyddslagen och lagen om företagshälsovård. Den lön som betalas för arbete i anställningsförhållande och andra villkor som gäller arbetet ska följa arbetslagstiftningen och det kollektivavtal som gäller för arbetet i fråga.

Se punkt 2.14 om arbets- och dagverksamhet som enligt lagen om funktionshinderservice ordnas för personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Lagstiftning och närmare information

- § Lag om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete (738/2009)
- § Lag om ordnande av arbetskraftsservice (380/2023)
- § Statsrådets förordning om offentlig arbetskrafts- och företagsservice (1073/2012)
- § Diskrimineringslag (1325/2014)
- § Arbetsavtalslag (55/2001)
- Om ungdomsgarantin på Jobbmarknaden.fi

5 INTRESSEBEVAKNING

Förordnandet av en intressebevakare kan Förordnandet av en intressebevakare kan i allmänhet komma i fråga i de fall en myndig (över 18 år) person inte själv kan bevaka sina intressen eller sköta sig själv och skötseln av egna angelägenheter. En intressebevakare kan också få i uppdrag att sköta en enskild angelägenhet som att sälja en fastighet eller att förrätta arvsskiftet på huvudmannens vägnar.

Lagen syftar till att i så liten utsträckning som möjligt begränsa personens egen frihet att verka. Intressebevakare ska utses endast i sådana fall det finns ärenden som kräver åtgärder och skötsel, och då det är nödvändigt för att trygga en persons intressen. En intellektuell funktionsnedsättning i sig är ändå inte en grund för ett förordnande av intressebevakare. Det avgörande är på vilket sätt funktionsnedsättningen eller sjukdomen inverkar på personens omdömesförmåga och förmåga att fatta beslut. I sådana fall då exempelvis anhöriga tillsammans med personen med funktionsnedsättning kan sköta angelägenheter och det gäller små ärenden finns det nödvändigtvis inte behov av en intressebevakare.

Intressebevakarens person. Till intressebevakare kan utses en person som är lämplig för uppdraget och som ger sitt samtycke till att verka som intressebevakare och som har färdigheter och erfarenhet att verka som intressebevakare. En allmän intressebevakare eller den hjälpbehövandes mor, far, äkta maka eller annan närstående person kan fungera som intressebevakare. Intressebevakaren företräder sin huvudman, värnar om dennas intressen och representerar denna i ärenden som hör till intressebevakaren. Intressebevakaren ska föra bok över sin huvudmans tillgångar och skulder och årligen ge in en redovisning till magistraten om skötseln av egendomen.

Intressebevakarens uppgifter. Intressebevakaren representerar sin huvudman i ekonomiska frågor, exempelvis vid betalning av räkningar. Till intressebevakarens uppgifter hör att bevaka att huvudmannens egendom inte förvaltas mot dennas intressen. För huvudmannen ska ordnas ändamålsenlig vård, omsorg och rehabilitering och han eller hon ska förfoga över den egendom som behövs för personligt bruk. Till huvudmannens förfogande ska lämnas så mycket dispositionsmedelmed beaktande av hans eller hennes behov och övriga omständigheter kan anses

skäligt. Huvudmannen har alltid rätt att bestämma hur han eller hon använder sin lön. Medlen ska användas för huvudmannens bästa och för att förbättra dennas livskvalitet. Intressebevakaren ska i regel höra huvudmannens åsikt innan beslut fattas.

En intressebevakare kan också förordnas att representera sin huvudman i ärenden som rör huvudmannen och vilkas innebörd huvudmannen inte själv förstår. Intressebevakarens uppgifter framgår av det beslut som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, dess företrädare magistraten eller tingsrätten fattat. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata är förmyndarmyndigheten som ger råd och handledning i frågor om intressebevakning.

Lagstiftning och närmare information

- § Lag om förmyndarverksamhet (442/1999)
- www.dvv.fi/formyndarskap

FPA:S 6 FÖRMÅNER OCH TJÄNSTER

6.1 handikappförmåner

Folkpensionsanstaltens (FPA) handikappförmåner är handikappbidrag för barn under 16 år, handikappbidrag för person över 16 år och vårdbidrag för pensionstagare. Handikappbidragen och vårdbidraget som beviljas tills vidare eller för viss tid varierar bl.a. beroende på personens behov (grundbelopp, förhöjt belopp och högsta belopp). Handikappförmånerna är skattefria och är inte beroende av den sökandes eller hans eller hennes familjs inkomster eller förmögenhet. Man ansöker om handikappförmåner hos FPA.

Lagstiftning och närmare info

- § Lag om handikappförmåner (570/2007)
- www.fpa.fi/funktionshindrad

Obs! Från och med början av 2027 betalas handikappbidrag till den som inte fyllt 18 år som handikappbidrag för

barn. Samtidigt blir den undre åldersgränsen för handikappbidrag till vuxna och vårdbidrag för pensionstagare 18 år.

6.1.1 Handikappbidrag för barn under 16 år

Handikappbidrag för barn under 16 år betalas till ett barn under 16 år och är bosatt i Finland i situationer då omvårdnaden och rehabiliteringen i anslutning till barnets sjukdom, funktionsnedsättning eller skada i minst sex månader innebär större belastning och bundenhet än vad som är vanligt jämfört med andra barn i samma ålder. Handikappbidraget för barn kan beviljas för viss tid eller tills barnet fyller 16 år.

FPA avgör ärendet enligt hur konstant behovet av särskild vård och rehabilitering är. Då man ansöker om bidrag är det skäl att noggrant utreda barnets dagliga hjälpbehov. I lagen om handikappförmåner föreskrivs dessutom om sådana särskilda kostnader som sjukdomen eller skadan medför och som FPA ska beakta då nivån på bidraget fastställs.

Handikappbidraget är indelat i tre kategorier. År 2025 är beloppen för barn under 16 år:

- Handikappbidrag med grundbelopp 109,97 euro/mån
- Handikappbidrag med förhöjt belopp 256,62 euro/mån
- Handikappbidrag med högsta belopp 497,60 euro/mån

6.1.2. Handikappbidrag för person över 16 år

Handikappbidrag kan beviljas 16 år fyllda personer med funktionsnedsättning vars funktionsförmåga på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller skada bedöms vara nedsatt utan avbrott i minst ett år. Dessutom krävs att personens sjukdom eller skada ger upphov till olägenhet, behov av hjälp, handledning och tillsyn. För att handikappbidrag ska beviljas förutsätts inte längre särskilda kostnader men de kan ha en höjande effekt på nivån på bidraget. Bidraget ska underlätta personens möjligheter att klara sig i vardagen, i arbetslivet och i studierna och ersätta extra kostnader som funktionsnedsättningen medför. Bidrag betalas inte till en person som får ålderspension, full sjuk- eller invalidpension eller rehabiliteringsstöd (tidsbunden sjuk- eller invalidpension).

Handikappbidraget indelat i tre kategorier År 2025 är beloppen för personer över 16 år:

- Handikappbidrag med grundbelopp

109,97 euro/mån

- Handikappbidrag med förhöjt belopp 256,62 euro/mån
- Handikappbidrag med högsta belopp 497,60 euro/mån

6.1.3 Vårdbidrag för pensionstagare

Syftet med vårdbidraget är att stödja en pensionstagare som har en långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning att klara sig i vardagen och att kunna upprätthålla sin funktionsförmåga och skaffa rehabilitering och vård. Vårdbidraget kan betalas till en person som är över 16 år och som får t.ex. ålderspension, sjuk- eller invalidpension, garantipension eller rehabiliteringsstöd (tidsbunden sjuk- eller invalidpension). För att få vårdbidrag krävs att personens funktionsförmåga bedöms vara nedsatt p.g.a. sjukdom, funktionsnedsättning eller skada utan avbrott minst ett år. Beviljande av vårdbidrag för pensionstagare kräver dessutom alltid behov av hjälp eller handledning och tillsyn. Särskilda kostnader kan ha en höjande effekt på nivån på bidraget enligt bestämmelser i lagen.

Vårdbidrag för pensionstagare är indelat i tre grupper. År 2025 är beloppen:

- Vårdbidrag med grundbelopp 84,17 euro/mån
- Vårdbidrag med förhöjt belopp 183,36 euro/mån
- Vårdbidrag med högsta beloppet 387,73 euro/mån

6.2 Specialvårdspenning för föräldrar till sjukt barn

En förälder eller en person som vårdar barnet som en förälder, kan ha rätt att få kortvarig eller tillfällig ersättning för inkomstbortfall då de deltar i vården eller rehabiliteringen av sitt gravt sjuka eller funktionsnedsatta barn som är under 16 år. Specialvårdspenning utbetalas för vård eller rehabilitering på sjukhus, på sjukhuspoliklinik, för hemvård då vården i hemmet anknyter till dessa. Om en läkare anser att det är nödvändigt kan penningen även betalas för föräldrarnas som är i beredskap hemma under barnets försöksperiod i skola eller dagvård.

Specialvårdspenning kan också utbetalas för deltagande i rehabiliterings- eller anpassningskurs. Penningen utbetalas för samma tid till bägge föräldrarna om läkare anser det nödvändigt att båda deltar i vården eller rehabiliteringen (gäller

endast terminalvård för hemvårdens del).

Specialvårdspenning betalas för högst 60 vardagar per barn för vård på enhet som är på specialsjukvårdsnivå och för tid på en rehabiliteringskurs. För tiden för hemvård och föräldrarnas beredskap kan penningen betalas för ytterligare högst 60 vardagar, eller om det föreligger särskilda vårdbehov för högst 90 vardagar. Tiden kan därutöver ännu förlängas av särskilt vägande medicinska skäl, om vården av sjukdomen förutsätter att en förälder är närvarande utan avbrott eller om sjukdomen oväntat förvärras och därför kräver att en förälder är närvarande eller i beredskap.

Specialvårdspenning kan sökas fyra månader retroaktivt. Till ansökan ska fogas läkarintyg D av vilket framgår att deltagande i vården av barnet har varit nödvändigt. Föräldrar som har tagit del av rehabiliterings- eller anpassningsträningsskurser ska till ansökan foga ett intyg av kursarrangören.

Specialvårdspenningens belopp fastställs enligt årsinkomsten. FPA verkställer förskottsinnehållning på beloppet.

Den förälder som får specialvårdspenning kan inte samtidigt få arbetslöshetsdagpenning eller arbetsmarknadsstöd. Också hemmamammor och -pappor, studerande och andra med självständigt arbete kan få specialvårdspenning. Om den sökande inte har tillräckliga inkomster för fastställande av dagpenning, får han eller hon specialvårdspenning till ett belopp av 31,99 euro per dag. När FPA betalar rehabiliteringspenning till sökanden för rehabiliteringstiden, betalas specialvårdspenning endast för rehabiliteringspenningens självrisktid. Specialvårdspenning betalas inte om sökanden under vårdperioden har löneinkomster eller får dagpenning från FPA såsom särskild graviditetspenning, föräldrapenning eller sjukdagpenning.

Lagstiftning och närmare information

- § Sjukförsäkringslag (1224/2004)
- www.fpa.fi

6.3 Rehabiliteringspenning

Rehabiliteringspenning kan utbetalas till rehabiliteringsklientens föräldrar under den tid anpassningsträning och familjerehabiliteringskurser pågår. Nödvändigheten av anhörigs eller närståendes deltagande i rehabiliteringen ska motiveras i rehabiliteringsplanen. Rehabiliteringspenning ansöks hos FPA och ett intyg av kursarrangör ska bifogas.

Självrisktiden är separat fastställd för

varje rehabilitering. Självrisktiden för exempelvis en anpassningsträningsskur eller familjerehabiliteringskurs på högst 12 vardagar är kursens begynnelse-dag. Rehabiliteringspenningens storlek bestäms enligt årsinkomsten. Rehabiliteringspenningen är skattepliktig inkomst. Minimibeloppet på full rehabiliteringspenning är 31,99 euro per vardag. För rehabiliteringspenningens självriskdag kan föräldern få specialvårdspenning som kompensation för inkomstbortfall

Lagstiftning och närmare information

- § Lag om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005)
- www.fpa.fi/rehabiliteringspenning

6.4 Rehabiliteringspenning för unga

Ungdomar i åldern 16-19 år (om personen är född 2008 eller före det är den nedre åldersgränsen 16 år) har rätt till rehabiliteringspenning, om deras arbets- och förvärvsförmåga eller möjligheter att välja yrke och arbete är väsentligt försvagade på grund av sjukdom, skada eller funktionsnedsättning och de är i behov av rehabilitering och en intensifierad bedömning av arbetsförmågan. Målet är att de unga ska rehabiliteras så att deras möjligheter till sysselsättning förbättras. En förutsättning är dessutom att det i välfärdsområdet har uppgjorts en personlig studie- och rehabiliteringsplan i samarbete med den unga och hans eller hennes vårdnadshavare och med andra sakkunniga vid behov.

Enligt FPA:s anvisningar ska som mål för rehabiliteringen vara en realistisk övergång till arbetslivet så att den unga med sitt arbete kan få åtminstone små inkomster utöver pensionen. I de fall målet med utbildningen bara är att träna upp den unga att klara av bestyr i vardagen och det inte utarbetas ens preliminära yrkesinriktade planer med sikte på ett arbetsliv, uppfylls inte förutsättningarna för rehabiliteringspenning. Saken ska emellertid bedömas ur den ungas eget perspektiv. Ett arbetsliv ska betraktas ur ett vidare perspektiv eftersom redan möjligheten till en liten arbetsinkomst kan upplevas som mycket viktig. Enligt regeringens proposition (RP 3/2005) ska den unga i regel beviljas rehabiliteringspenning då det t.ex. på grund av sjukdomens art är svårt att förutsäga vilka möjligheter en ung person som ännu går i skola har att få yrkesinriktad rehabilitering enligt en rehabiliteringsplan.

Rehabiliteringspenningen för unga är

minst 31,99 euro per dag och penningen är skattepliktig inkomst. För samma tid kan den unga också få skattefritt handikappbidrag. Rehabiliteringspenningen för unga är primär i förhållande till sjukpensionen. En person under 20 år kan därför beviljas sjukpension först då det har utretts att det inte finns möjligheter till yrkesinriktad rehabilitering eller om den yrkesinriktade rehabiliteringen har avbrutits eller upphört som resultatlös på grund av sjukdom.

Lagstiftning och närmare information

- § Lag om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005)
- www.fpa.fi

6.5 Hjälpmedel

FPA kan bevilja en person hjälpmedel (t.ex. datautrustning) som yrkesinriktad rehabilitering om han eller hon på grund av sin sjukdom eller funktionsnedsättning inte klarar av sitt arbete eller sina studier utan sådana. FPA beviljar hjälpmedel som är nödvändiga med tanke på arbetslivsinriktad yrkesutbildning eller allmänbildande studier från och med grundskolans årskurs 7.

Till hjälpmedelsansökan ska bifogas en plan över den yrkesinriktade utbildningen och en utredning om hjälpmedlets nödvändighet. Hjälpmedel kan också fås som medicinsk rehabilitering inom den offentliga hälsovården, som anslagsbundna handikappjänster av välfärdsområdets funktionshinderservice eller för grundläggande utbildning eller fortsatta studier av utbildningsanordnaren.

Lagstiftning och närmare information

- § Lag om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005)
- § Hälso- och sjukvårdslag (1326/2010)
- § Social- och hälsovårdsministeriets förordning om utlämning av hjälpmedel för medicinsk rehabilitering (1363/2011)
- § Lag om funktionshinderservice (675/2023)
- § Lag om grundläggande utbildning (628/1998)
- § Lag om yrkesutbildning (531/2017)
- www.fpa.fi/hjalpmedel
- [Grunder för utlämnande av hjälpmedel för medicinsk rehabilitering 2023 \(på finska\)](#)

6.6 Ersättning för läkemedel

Sjukförsäkringen ersätter receptmediciner som ordinerats för behandlingen av en sjukdom efter det att taket för den årliga initialsjälvrisken på 70 euro har nåtts. Ersättningen är 40, 65 eller 100 procent. Initialsjälvrisken gäller från och med det året personer fyller 19 år. Ersättningarna räknas som procentandelar direkt av läkemedlets pris. Grundersättningen för läkemedel är 40 procent av priset, den lägre specialersättningen är 65 procent och den högre är 100 procent av priset. För läkemedel som räknas till den högre specialersättningsklassen betalar personen en självriskandel på 4,50 euro för varje läkemedel. Då klientens självriskandel 2025 (inklusive initialsjälvrisken 50 euro) överstiger 633,17 euro (s.k. läkemedelstak) betalar han eller hon för varje läkemedel som ersätts i regel 2,50 euro. Man får ersättning för en ny sats läkemedel först när man har förbrukat nästan hela den föregående satsen enligt läkarens doseringsanvisningar.

Lagstiftning och närmare information

- § Sjukförsäkringslag (1224/2004)
- www.fpa.fi/lakemedel

6.7 Ersättning för resor

FPA betalar ersättning för resor till en offentlig eller privat hälso- och sjukvårdsenhet om orsaken till resan är sjukdom, graviditet eller förlossning. Även resor till rehabilitering som ordnas av FPA eller av den offentliga hälso- och sjukvården ersätts. Ersättning betalas dessutom för kostnaderna för en försäkrads egna resor till platser där hjälpmedel tillverkas, underhålls och förmedlas, om resorna gäller anskaffning och underhåll av hjälpmedel som ingår i behandlingen av en sjukdom. Resor till privat hälsovård ersätts ändå bara om själva vården berättigar till FPA-ersättning eller om patienten har en betalningsförbindelse eller servicesedel från välfärdsområdet.

För resor som görs på grund av sjukdom ersätts den del som överstiger 25 euro, i de fall kunden beställer taxibilen från ett centraliserat beställningsnummer inom sjukvårdsdistriktet. Dessutom ersätts patientens resekostnader i sin helhet till den del självriskandelen för resekostnaderna överstiger 300 euro per kalenderår. Den årliga självriskandelen, det s.k. resetaket, uppkommer på basis

av både självriskandelarna och de engångsbelopp som är mindre än självriskandelen. FPA skickar inte längre ett skilt årssjälvriskkort som visar att självrisken är uppfylld. Till resekostnader räknas kostnader för patientens egna, hans eller hennes följeslagares eller medföljande familjemedlems resor. FPA ersätter endast resor som beställts från en särskild beställningscentral.

Om en patient under resan är i behov av en ledsagare kan även dennas resor ersättas. Ledsagares resor ersätts om vårdpersonalen har ansett att en ledsagare är nödvändig med tanke på sökandens sjukdom eller exempelvis om det ansetts att en familjemedlems deltagande i vården är nödvändigt. Om en patient, en ledsagare eller en familjemedlem på grund av undersökning, vård eller trafikförhållanden varit tvungen att övernatta under resa, utbetalas i ersättning för övernattningskostnad högst 20,18 euro per dygn. Vid behov kan man få rätt att anlita en bekant taxi för en taxiresa som ersätts av FPA.

Lagstiftning och närmare information

- § Lag om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005)
- § Sjukförsäkringslag (1224/2004)
- www.fpa.fi/resor

6.8 Folkpension

Rätt till folkpension enligt folkpensionslagen har i huvudsak personer som fyllt 65 år eller yngre arbetsoförmögna personer. För dem som är födda 2009 eller senare har den undre åldersgränsen för sjukpension höjts till 18 år. För personer födda före 2009 är den undre åldersgränsen 16 år. För personer födda efter 1965 är folkpensionssystemets ålderspension bunden till den egna åldersklassens ålderspension enligt arbetspensionslagen. Folkpensionen är en förmån som är bunden till folkpensionsindex. Folkpensionens fulla belopp för en ensamstående person 2025 är 783,41 euro i månaden.

Lagstiftning och närmare information

- § Folkpensionslag (568/2007)
- www.fpa.fi/folkpensioner

6.9 Garantipension

Med garantipension avses ett tillägg till pensionen som betalas åt personer vars totalpension före skatt är under 978,33 euro i månaden. Beloppet på full ga-

rantipension uppgår 2025 till 986,30 euro i månaden. Syftet med garantipensionen är att, genom pension som betalas av statsmedel, trygga försörjningen för en pensionstagare som är bosatt i Finland, om pensionstagarens pensioner inte i övrigt räcker till skälig försörjning. Förvärvsinkomst, egendom, kapitalinkomst, eller vårdarvode till närstående vårdare minskar inte garantipensionen. Däremot inverkar garantipensionen på det bostadsbidrag eller eventuella utkomststöd som en person får.

Rätt till garantipension har en person som får annat än bara deltidspension eller partiell förtida ålders-, delinvalid-, arbetslivs- eller familjepension. För dem som är födda 2009 eller senare har den undre åldersgränsen för garantipension höjts till 18 år. För personer födda före 2009 är den undre åldersgränsen 16 år.

Garantipensionen söks hos FPA med en separat ansökan. Information om lönearbete och sjukpension och om pension som lämnas vilande då förvärvsinkomstgränsen överskrider, se punkt 4 "Avlönat arbete".

Lagstiftning och närmare information

- § Lag om garantipension (703/2010)
- www.fpa.fi/garantipension

6.10 Medicinsk rehabilitering

FPA ordnar yrkesinriktad rehabilitering, krävande medicinsk rehabilitering och behovsprövad rehabilitering. FPA betalar också rehabiliteringspenning för att trygga utkomsten under rehabiliteringen. För att bli beviljad rehabilitering krävs en rehabiliteringsplan som uppgörs i den offentliga hälsovården. Med medicinsk rehabilitering avses bl.a. fysioterapi, musik-, tal- och ridterapi, anpassningsträning samt rehabiliteringsperioder och -kurser.

FPA:s rehabilitering ordnas inte för personer som vårdas inom offentlig institutionsvård. FPA har inte i uppgift att ordna medicinsk rehabilitering i omedelbar anslutning till sjukvård. Välfärdsområdets funktionshinderservice kan dessutom bevilja rehabiliteringshandledning och anpassningsträning som anslagsbundna tjänster. Välfärdsområdet ansvarar alltså i princip för all den medicinska rehabilitering som FPA inte ordnar.

Lagstiftning och närmare information

- § Lag om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005)

- § Hälso- och sjukvårdslag (1326/2010)
- § Lag om funktionshindersservice (675/2023)
- www.fpa.fi/rehabilitering
- www.fpa.fi/kravande-medicinsk-rehabilitering

7 HÄLSOVÅRD

8 ÖVRIGA STÖDFORMER

6.11 Tolk tjänster

Dövsblinda personer har rätt till minst 360 avgiftsfria tolktimmar och personer med hörsel- eller talskada har rätt till minst 180 tolktimmar under ett kalenderår. Användning av tolktjänst förutsätter också att användaren kan uttrycka sig med hjälp av tolkning och kan använda någon fungerande kommunikationsmetod. Tolk tjänster ges för att förtydliga kommunikationen vid arbete, studier efter den grundläggande utbildningen, utträttande av ärenden, deltagande i samhällslig verksamhet eller i hobbyer och rekreation. Tolk tjänster i anslutning till studier ska ordnas i den utsträckning det är nödvändigt för att personen ska kunna klara av sina studier.

Rätt till tolktjänst ansöks hos FPA. Till ansökan bifogas en ifylld kunduppgiftsblankett och ett utlåtande av en sakkunnig inom social- och hälsovården eller av någon annan sakkunnig som kan redogöra för funktionsnedsättningens art, i bruk varande kommunikationsmedel och behovet av tolktjänst. Beslut om tolktjänster sköts av Centret för tolkningsservice för handikappade (FPA) som också svarar för förmedlingen av beställningarna.

Lagstiftning och närmare information

- § Lag om tolkningstjänst för handikappade (133/2010)
- www.fpa.fi/tolktjanst-funktionsnedsattning
- www.papunet.net

Enligt hälso- och sjukvårdslagen ska hälso- och sjukvårdstjänster ordnas för välfärdsområdets alla invånare. På social- och hälsovårdsministeriets webbplats finns det information om patientens rätt att välja vårdcentral. Personer med intellektuell funktionsnedsättning har, utan diskriminering som funktionsnedsättningen kan ge upphov till, rätt till allmänna hälso- och sjukvårdstjänster som rådgivningsbyråer, skolhälsovårds- och studerandehälsovårdstjänster, sjukvård, hemsjukvård (och förbrukningsartiklar), mun- och tandvårdstjänster, medicinsk rehabilitering i anslutning till vård (t.ex. terapier, anpassningsträning och hjälpmedelstjänster) samt missbruks- och mentalvårdstjänster. I ärenden om intellektuell funktionsnedsättning som kräver specialkunskande kan man få specialtjänster och specialistsjukvård som ordnas av välfärdsområdet.

I lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården finns närmare bestämmelser om avgifter som tas ut för tjänsterna och om avgifternas årliga avgiftstak (762 euro år 2025). Från och med år 2022 omfattas fler tjänster än tidigare av det årliga avgiftstaket för hälsovården, såsom avgifter för munhälsovård och tillfällig hemsjukvård.

Enligt klientavgiftslagen (4 § 2 mom.) tas ingen avgift ut för social- och hälsovårdstjänster som ordnas som specialomsorger på en sådan plan för specialomsorger som gäller under övergångsperioden. I punkt 6.7 behandlas ersättning för resor.

I lagen om patientens ställning och rättigheter behandlas patientens rättigheter inom hälso- och sjukvården, inklusive rättigheter såsom gott bemötande, icke-diskriminering och respekt av självbestämmanderätt.

Lagstiftning och närmare information

- § Hälso- och sjukvårdslag (1326/2010)
- § Social- och hälsovårdsministeriets förordning om utlämning av hjälpmedel för medicinsk rehabilitering (1363/2011)
- § Lag om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992)
- § Lag om patientens ställning och rättigheter (785/1992)
- Läs mer om rätten att välja vårdplats: www.stm.fi/val-av-vardenhet

8.1 Fordonsskatt

Befrielse från fordonsskattens grundskatteandel kan beviljas på grund av funktionsnedsättning. Befrielsen gäller inte s.k. dieselskatt dvs. drivkraftsskatt. Befrielse kan beviljas endast för ett fordon i taget. Befrielse från grundskatt kan beviljas en person som:

1. beviljats parkeringstillstånd för rörelsehindrade,
2. transporterar en person med funktionsnedsättning som beviljats parkeringstillstånd eller
3. beviljats återbäring av bilskatt enligt 26 § i bilskattelagen (se nedan).

Man ansöker om befrielse med blanketten Befrielse från fordonsskattens grundskatt på basis av invaliditet som finns på Transport och kommunikationsverket Traficoms webbplats eller elektroniskt på Traficoms e-tjänster. Man kan också ansöka om befrielse från fordonsskatt samtidigt som man ansöker om parkeringstillstånd för personer med rörelsehinder.

Lagstiftning och närmare information

- § Fordonsskattelag (1281/2003) 35-37 §
- § Bilskattelag (777/2020) 26-27 §
- www.traficom.fi

8.2 Återbäring av bilskatt

Bilskatteåterbäring på grund av funktionsnedsättning eller med det jämförbart vägande skäl kan med stöd av bilskattelagen (526) beviljas för ny bil eller en begagnad bil som importerats till landet och som för första gången registreras i Finland. Redan före bilen införskaffas och registreras kan du ansöka om beslut av Skatteförvaltningen huruvida du kan få bilskatteåterbäring på grund av funktionsnedsättning eller med det jämförbart vägande skäl. Beslutet är i kraft i sex månader. Man måste komma ihåg att göra den egentliga återbäringsansökan inom sex månader från att bilen registrerats första gången. Skatteförvaltningen betalar återbäringen endast på basen av den ansökan. Det är också möjligt att ansöka om återbäring utan

ett på förhand inhämtat beslut om rätt till återbäring.

Bilskatteåterbäring till personer med funktionsnedsättning med stöd av 1 och 2 momentet i 26§ i bilskattelagen. Fullständig eller partiell återbäring av den bilsbatter som ingår i bilpriset kan enligt 51 § i bilskattelagen beviljas för en bil som är avsedd för en funktionsnedsatt persons personliga bruk. Maximibeloppet på återbäringen är 3 770 euro. Om en person på grund av sin funktionsnedsättning måste använda bil med automatväxel är maximibeloppet på återbäringen 4 980 euro.

Bilen är i den funktionsnedsatta personens ägo och i registerutdraget ska finnas anteckning om nedsatt bilsbatter. Användningsändamålet för bilen är i huvudsak transport av personen med funktionsnedsättning.

Bilskatteåterbäring av vägande skäl. Om det finns vägande skäl för att anse att det är befogat att bevilja återbäring, kan Skatteförvaltningen i fall som är jämförbara med bilskattelagens 26§:s 1 och 2 moment på de villkor den bestämmer bevilja ovan avsedda återbäring eller en del av den, även om de föreskrivna förutsättningarna för beviljande av återbäring inte uppfylls. Den här möjligheten kan komma i fråga t.ex. då en bil införskaffas för transport av ett barn med funktionsnedsättning och bilen inte registreras i barnets namn.

I ansökan till Skatteförvaltningen ska man tillräckligt noggrant redogöra för sin egen eller sin familjemedlems funktionsnedsättning eller sjukdom och hur den påverkar möjligheten att röra sig, bi-lens nödvändighet och familjens ekonomiska situation. Till ansökan ska fogas ett läkarutlåtande av vilket funktionsnedsättningen framgår. I sitt beslutsfattande fäster Skatteförvaltningen också vikt vid familjens ekonomiska och sociala ställning. Därför är det motiverat att bifoga en utredning av den sociala myndigheten och/eller ett skatteintyg. Man har inte möjlighet att överklaga Skatteförvaltningens beslut. Därför lönar det sig att fylla i ansökan mycket noggrant

Ansökningar och närmare information

- www.skatt.fi

8.3 Parkerings-tillstånd

Parkeringsstillstånd för rörelsehindrade beviljas en person med grav funktionsnedsättning eller för transport av en per-

son med grav funktionsnedsättning för 10 år åt gången. Tillståndet är personligt och gäller även i de övriga medlemsländerna inom EU. Till ansökan behövs ett läkarutlåtande om sjukdomens, skadans eller funktionsnedsättningens art och svårighetsgrad. För beviljande av parkeringstillstånd finns en separat blankett för läkarutlåtandet.

Med parkeringstillstånd är det tillåtet att parkera bilen på en avgiftsbelagd plats gratis och på en sådan plats som med trafikmärke är angiven som förbjuden parkeringsplats. Detta förutsätter ändå att parkering är tillåten enligt övriga vägtrafiklagar.

Ansökan om parkeringstillstånd för personer med funktionsnedsättning lämnas till Transport- och kommunikationsverket Traficoms tjänsteproducent Ajo-varnas kundtjänst. Tillstånd kan även sökas elektroniskt på Traficoms etjänster.

Lagstiftning och närmare information

- § Vägtrafiklagen (729/2018) 39 och 190 §
- www.trafficom.fi

8.4 Assistanstjänster i flyg-, båt-, tåg- och busstrafik

Enligt Europeiska unionens lagstiftning ska personer med funktionsnedsättning i Finland och i övriga EU-länder erbjudas assistanstjänster i flyg-, båt-, tåg- och busstrafik. Behovet av assistans ska meddelas senast 48 timmar (i tågtrafik 24/36 timmar och i busstrafik 36 timmar) före resans början. I problemsituationer kan man i sista hand kontakta Transport- och kommunikationsverket Traficom.

Lagstiftning och närmare information

- § Förordning om rättigheter i samband med flygresor för personer med funktionshinder och personer med nedsatt rörlighet (EG 1107/2006)
- § Förordning om passagerares rättigheter vid resor till sjöss och på inre vattenvägar (EG 1177/2010)
- § Förordning om rättigheter och skyldigheter för tågresenärer (EU 2021/782)
- § Förordning om passagerares rättigheter vid busstransport (EG 181/2011)
- www.trafficom.fi
- www.vr.fi
- www.europa.eu
- båt-, flyg- och bussbolag och resebyråer

8.5 Avdrag för nedsatt skattebetalningsförmåga

Om en persons skattebetalningsförmåga med beaktande av de inkomster och den förmögenhet som står till hans eller hennes och familjens (maka/make och minderåriga barn) förfogande, av någon särskild orsak, såsom försörjningsplikt, arbetslöshet eller sjukdom, nedgått väsentligt, kan från nettoförvärvsinkomst ett skäligt belopp avdras, ändå högst 1 400 euro. Förutsättning är att familjens sammanlagda sjukdomskostnader är minst 700 euro och samtidigt minst 10 procent av den skatteskyldiges sammanlagda nettokapitalinkomster och nettoförvärvsinkomster. I ansökan är det skäl att så noggrant som möjligt redovisa för extra kostnader som skadan eller funktionsnedsättningen ger upphov till.

Lagstiftning och närmare information

- § Inkomstskattelag (1535/1992)
- Skattebyrån i hemkommunen
- www.skatt.fi

9 DE VIKTIGASTE LAGARNA OCH BEGREPPEN

De viktigaste lagarna om personer med intellektuell funktionsnedsättning är bland annat grundlagen (731/1999), förvaltningslagen (434/2003), lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019), diskrimineringslagen (1325/2014), lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (klientlagen) (812/2000), lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (specialomsorgslagen) (519/1977), lagen om funktionshinderviservice (675/2023), lagen om stöd för närståendevård (937/2005), socialvårdslagen (1301/2014) och lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (klientavgiftslagen) (734/1992).

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning garanteras även i internationella konventioner om mänskliga rättigheter som är bindande för Finland. Exempel på sådana konventioner är FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FödrS

27/2016), FN:s konvention om barnets rättigheter, FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter samt konventioner om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt Europeiska sociala stadgan. Dessutom är de grundläggande fri- och rättigheterna som gäller inom Europeiska unionen antecknade i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna.

9.1 FN:s funktionshinderkonvention

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess tilläggsprotokoll om individuell klagorätt har varit i kraft som lag i Finland sedan 10.6.2016. Konventionen kan och ska direkt tillämpas på alla förvaltningsområden och i domstolarna. Centrala principer i konventionen är självbestämmanderätt, likabehandling och icke-diskriminering, fullt deltagande och tillgänglighet. Till dess artiklar, som omfattar närapå hela livets mångfald, kan man vädja då man exempelvis vill motivera att bli beviljad en viss tjänst och det sätt på vilket man önskar att tjänsten ordnas.

9.2 Grundlagen

I 2 kapitlet i Finlands grundlag finns upptecknat de grundläggande fri- och rättigheter som tillhör alla. Till dessa räknas bl.a. jämlikhet, rätt till liv, personlig frihet och integritet, rörelsefrihet, skydd för privatlivet, rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning och arbete och rätt till eget språk.

Med stöd av 6 § i grundlagen är mänskorna lika inför lagen och ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person.

Med stöd av 19 § 1 mom. i grundlagen garanteras nödvändig försörjning och omsorg och enligt 19 § 3 mom. ska det allmänna tillförsäkra var och en tillräckliga socialtjänster. I motiveringen till regeringens proposition (RP 309/1993 rd) anses en tillräcklig servicenivå vara en service som skapar förutsättningar för varje människa att verka som fullvärdig medlem i samhället. Beslut om tjänster ska fattas med beaktande av denna utgångspunkt.

Enligt 22 § i grundlagen förpliktas det allmänna att se till att de grundläggande fri- och rättigheter-na tillgodoses, vilket

även innebär ett materiellt tillgodosende. I författningar på lägre nivå preciseras noggrannare vilka åtgärder som krävs från samhällets sida och hurdana tjänster klienterna har rätt att få för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska tillgodoses.

9.3 Diskrimineringslagen

Diskrimineringslagen ger ett omfattande skydd mot diskriminering på olika grunder, inklusive funktionsnedsättning, i så gott som all offentlig och privat verksamhet. Däremot ska lagen inte tillämpas på verksamhet som hör till privatlivet och familjelivet och inte heller på religionsutövning. Även indirekt diskriminering, det vill säga sådana åtgärder som skenbart framstår som jämlika men som i själva verket missgynnar någon person, är förbjuden. Myndigheter, utbildningsanordnare, arbetsgivare och de som tillhandahåller varor eller tjänster (t.ex. affärer, restauranger och hotell) ska göra sådana ändamålsenliga och rimliga anpassningar som behövs i det enskilda fallet för att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra använda myndigheternas tjänster och få utbildning och arbete samt varor och tjänster som tillhandahålls allmänheten och att klara av sina arbetsuppgifter och avancera i arbetslivet.

Diskrimineringsombudsmannen, diskriminerings- och jämställdhetsnämnden övervakar att lagen följs. Även arbetarskyddsmyndigheten övervakar fall som gäller arbetslivet. Den som blivit utsatt för diskriminering har rätt att få gottgörelse bland annat av den myndighet, arbetsgivare, utbildningsanordnare eller tillhandahållare av varor eller tjänster som har diskriminerat honom eller henne. Myndigheter, utbildningsanordnare, anordnare av småbarnspedagogik, tjänsteproducenter och arbetsgivare har enligt lag skyldigheter att aktivt främja likabehandling.

9.4 Klientlagen och klientavgiftslagen

Syftet med socialvårdens klientlag (klientlagen) är att främja klientmedverkan och förtroendefulla klientrelationer samt klientens rätt till god service och gott bemötande inom socialvården. Lagen tillämpas både på socialvård som ordnas av myndighet och på socialvård som ordnas privat. En klient har rätt till socialvård

av god kvalitet och gott bemötande utan diskriminering av den som ger socialvård (4 §). Socialvårdspersonalen ska utreda för klienten hans eller hennes rättigheter och skyldigheter samt olika alternativ och deras verkningar liksom också andra omständigheter som är av betydelse för klientens sak, på ett sätt så att klienten förstår i tillräcklig grad sakens innebörd (5 §).

När socialvård ges ska i första hand klientens önskemål och åsikt beaktas och klientens självbestämmanderätt även i övrigt respekteras (8 §). Klientens ärende ska behandlas och avgöras i första hand så att man beaktar klientens intresse (8 §). Om en myndig klient inte kan delta i och påverka planeringen och genomförandet av de tjänster som tillhandahålls honom eller henne eller de andra åtgärder som anknyter till den socialvård som ges honom eller henne eller inte kan förstå föreslagna alternativa lösningar eller beslutens verkningar, ska klientens vilja utredas i samråd med klientens lagliga företrädare, en anhörig eller någon annan närstående (9 §). I förvaltningslagen stadgas om hörande av klienten innan beslut om honom eller henne tas. En minderårig klients önskemål och åsikt ska utredas och beaktas enligt ålder och utvecklingsnivå, och i alla åtgärder som vidtas inom offentlig eller privat socialvård och som gäller minderåriga ska i första hand den minderåriges intresse beaktas (10 §).

I lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (klientavgiftslagen) och i den kompletterande klientavgiftsförordningen (912/1992) fastställs maximibeloppen för de offentliga social- och hälsovårdstjänsterna. Velfärdsområdet kan fatta beslut om att ta i bruk lägre avgifter eller att ge tjänsterna avgiftsfritt. Velfärdsområdet får inte ta ut avgifter som är högre än produktionskostnaderna.

Enligt 11 § i klientavgiftslagen ska velfärdsområdet sänka eller efterskänka en avgift för socialvårdsservice och en sådan avgift för hälsovårdsservice som bestämts enligt en persons betalningsförmåga om förutsättningarna för personens eller familjens försörjning eller förverkligandet av personens lagstadgade försörjningsplikt äventyras av att avgiften tas ut. En sänkning av avgiften är primär i förhållande till att utkomststöd beviljas för att täcka klientavgifter inom social- och hälsovården.

9.5 Socialvårdslagen

Socialvårdslagen är en allmän lag och med stöd av den kan vi alla få de soci-

alvårdstjänster vi är i behov av. Om en person med funktionsnedsättning uppfyller kriterierna i tillämpningsparagrafen i lagen om funktionshinderservice och den service som avses i övriga lagar inte är lämplig och tillräcklig för personens individuella servicebehov tillämpas lagen om funktionshinderservice på ordnandet av socialvård. Enligt socialvårdslagen (1301/2014) ska särskild uppmärksamhet fästas vid att se till intressen hos klienter som är i behov av särskilt stöd. I ärenden som gäller barn ska barnets intressen i första hand beaktas.

I socialvårdslagen definieras de stödbehov på basis av vilka socialservicen ska ordnas. Alla ska ha rätt till service som tryggar nödvändig omsorg och försörjning. Särskilt betonas tryggheten av barnets hälsa och utveckling. Förebyggande service för barn och familjer som hemservice för barnfamiljer (se närmare punkt 2.18 "Hemservice för barnfamiljer enligt socialvårdslagen"), familjearbete, stödpersoner, stödfamiljer och verksamhet med kamratstöd ska tillhandahållas utan någon klientrelation inom barnskyddet. Med stöd av socialvårdslagen ordnas som välfärdsområdets socialservice bland annat socialt arbete, social handledning, social rehabilitering, familjearbete, hemservice för barnfamiljen, stödtjänster, hemvård, service för boende och service som stöder rörlighet. Alla klienter inom socialvården har rätt att vid behov få sitt servicebehov utvärderat, och rätt till en egen utsedd kontaktperson.

9.6 Lagen om funktionshinderservice

Syftet med lagen om funktionshinderservice är

1. uppnå likabehandling, delaktighet och deltagande i samhället för personer med funktionsnedsättning samt att förebygga och undanröja hinder för uppnåendet av dessa syften,
2. stödja förmågan att leva självständigt för personer med funktionsnedsättning och att stödja deras självbestämmanderätt,
3. tillförsäkra personer med funktionsnedsättning tillräcklig service av god kvalitet enligt deras individuella behov och intressen.

I lagen om funktionshinderservice avses med personer med funktionsnedsättning sådana personer med funktionsnedsättning som på grund av en långvarig fysisk, kognitiv, psykisk, social eller sensorisk begränsning i funktionsförmågan som

orsakas av en funktionsnedsättning eller sjukdom nödvändigt behöver hjälp eller stöd för sin normala livsföring (2 §).

Tillämpningen av lagen om funktionshinderservice förutsätter också att de tjänster som avses i någon annan lag inte är lämpliga och tillräckliga med hänsyn till personens individuella servicebehov och intresse. Det är i sista hand grundlagen (19 § 3 mom.) som kräver säkerställande av att en person med funktionsnedsättning i själva verket får tillräcklig service.

De tjänster som beviljas med stöd av lagen delas in i anslagsbundna och subjektiva rättigheter. En klients subjektiva rättighet att få tjänster innebär att välfärdsområdet har en absolut skyldighet att ordna service, om personen med funktionsnedsättning uppfyller kraven i bestämmelsen om tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice och de beviljningsgrunder för servicen som stadgas i lagen.

9.7 Specialomsorgslagen

I specialomsorgslagen stadgas om specialomsorger om en person som på grund av medfödd eller i utvecklingsåldern erhållen sjukdom, defekt eller skada hämmats eller störts i sin utveckling och som inte med stöd av annan lag kan erhålla de tjänster han eller hon behöver (1 §). Enligt rättspraxis förutsätter en tillämpning av lagen inte att man för en sådan person har ställt diagnosen intellektuell funktionsnedsättning.

Majoriteten av bestämmelserna i specialomsorgslagen hävdades 1.1.2025 när den nya lagen om funktionshinderservice trädde i kraft. De bestämmelser med stöd av vilka det är möjligt att ordna specialomsorg mot personens vilja samt använda begränsningsåtgärder enligt 3a kap. i lagen angående specialomsorger för utvecklingsstörda blev stå kvar i specialomsorgslagen.

Syftet med specialomsorgerna är att stöda ett självständigt liv för en person som är i behov av specialomsorg och tillgodose att självbestämmanderätten förverkligas samt att trygga ett sådant multiprofessionellt stöd som avses i 16 § i lagen om funktionshinderservice (1 §) som gagnar hans eller hennes behov, är tillräckligt och högklassigt.

Följande tjänster hör i fortsättningen till specialomsorgerna: 1) krävande multiprofessionellt stöd, som ordnas i enheter med multiprofessionellt stöd, 2) specialomsorger som är oberoende av personens vilja och 3) arbetsverksamhet kopplad till krävande multiprofessionellt stöd (socialvårdslagen / funktionshinder-

lagen) eller dagverksamhet (funktionshinderlagen). För de klienter som omfattas av specialomsorg ordnas den egentliga servicen i fortsättningen primärt för socialvårdstjänsternas del enligt socialvårdslagen och den nya lagen om funktionshinderservice och för hälsovårdstjänsternas del enligt hälso- och sjukvårdslagen.

I specialomsorgslagen finns detaljerade bestämmelser om stärkt självbestämmanderätt och om stöd för att klara sig på egen hand. Bestämmelserna finns i kapitel 3 a i lagen. I lagen finns dessutom bestämmelser om användningen av begränsningsåtgärder, men de tillgrips endast i sista hand i situationer som noggrant fastställs i lagen.

9.8 Lagarnas inbördes tillämpningsordning

Socialvårdens klientlag, socialvårdslagen, lagen om småbarnspedagogik och lagen om grundläggande utbildning är exempel på allmänna lagar. Speciallagar är bl.a. lagen om funktionshinderservice och specialomsorgslagen.

Tjänster som beviljas med stöd av allmänna lagar är i princip primära i förhållande till tjänster som beviljas med stöd av lagen om funktionshinderservice. Rätten till service enligt lagen om funktionshinderservice uppstår om de tjänster som avses i någon annan lag inte är lämpliga och tillräckliga med hänsyn till personens individuella servicebehov och intresse. Bestämmelserna om klientens intresse finns i 4 och 5 § i socialvårdslagen (1301/2014).

Enligt 4 § i socialvårdslagen ska vid bedömningen av det som ligger i klientens intresse hänsyn bl.a. tas till hur olika tillvägagångssätt och lösningar bäst tryggar klientens och hans eller hennes närståendes välfärd, stärkandet av klientens förmåga att klara sig självständigt och agera på eget initiativ samt rätt och tillräckligt stöd vid rätt tidpunkt i förhållande till behoven.

Enligt motiveringarna till tillämpningsparagrafen (2 §) i lagen om funktionshinderservice styr tillgången till service inte valet av lag utan det vilken rätt personen har att få service enligt en allmän lag eller speciallag. Enligt motiveringarna bör inte nödvändigtvis sådan service som tillgodoser de subjektiva rättigheterna beviljas, om servicebehovet kan tillgodoses med de primära tjänsterna.

Motiveringarna till paragrafen gällande tillämpningsområdet betonar dock välfärdsområdets skyldighet att reservera tillräckligt med anslag för service

enligt den allmänna lagstiftningen. I motiveringarna konstateras det dessutom att välfärdsområdena med stöd av 19 § 3 mom. i grundlagen i sista hand ansvarar för att klienterna får tillräckliga social- och hälsovårdstjänster. Därmed kan man bli tvungen att lägga vikt vid den sekundära tillgängligheten till tjänster enligt den allmänna lagstiftningen vid bedömningen av om valet av lag äventyrar personen med funktionsnedsättnings grundlagsenliga rätt till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster.

Enligt den ändring som gjorts i 4 § i socialvårdslagen beaktas inte den avgift som tas ut på servicen vid bedömningen av klientens intresse. Därmed påverkar frågan om avgiftsbelagd / avgiftsfri service i fortsättningen inte valet mellan allmän lag och speciallag.

Till förhållandet mellan allmän lag och speciallag anknyter normaliseringsprincipen som är en central utgångspunkt vid anordningen av tjänster. Med normalisering avses rätten att leva på samma sätt som merparten av människorna lever.

Det är inte motiverat att tolka normaliserings- och funktionshindertjänsternas subsidiaritet på ett sådant sätt att tjänster som beviljas med stöd av allmänna lagar kategoriskt anses tillräckliga för att också motsvara behoven hos människor med funktionsnedsättning. Kärnan i normaliseringsprincipen kan däremot anses vara tanken att via tjänster och stödåtgärder sträva efter att en människa med funktionsnedsättning garanteras möjligheter att komma till samma utgångsläge som andra människor, och att denna i enlighet med sin ålder, utvecklingsnivå och individuella förmåga kan verka som fullvärdig samhällsmedlem. Om tjänster och stödåtgärder som beviljas med stöd av allmänna lagar inte räcker för att uppnå dessa mål ska man tillämpa speciallagar, vilkas syfte är att främja personens möjligheter att leva och verka med andra som en jämbördig samhällsmedlem och att förebygga och eliminera problem och hinder som en funktionsnedsättning ger upphov till.

9.9 Centrala begrepp

9.9.1 Subjektiva rättigheter

Med subjektiva rättigheter avses att välfärdsområdet alltid är skyldig att bevilja en tjänst eller en stödinsats som en person med funktionsnedsättning har ansökt om i de fall kriterierna för beviljande av tjänsten i fråga uppfylls. Till de subjektiva rättigheterna enligt lagen om

funktionshinderservice hör exempelvis personlig assistans, stöd för rörligheten samt stöd för tillgängligt boende, inklusive ändringsarbeten i bostaden.

Personer som omfattas av specialomsorgslagen anses ha subjektiv rätt till specialomsorg som motsvarar deras behov, men inte rätt till enskilda specialomsorgstjänster. Det är välfärdsområdet som i sista hand fattar beslut om med vilka enskilda tjänster den svarar på klientens behov av specialomsorg. Dessa tjänster och det sätt på vilka de ordnas ska ändå vara ändamålsenliga med hänsyn till klientens servicebehov och förenliga med hans eller hennes intresse.

Obs: Se avsnitt 1.1: utarbetandet av specialomsorgsprogram upphör i och med att den nya lagen om funktionshinderservice träder i kraft, och den egentliga servicen ordnas i fortsättningen också för dem som omfattas av specialomsorger med hänsyn till övergångsbestämmelserna av lagen om funktionshinderservice.

9.9.2 Anslagsbundna tjänster

Med anslagsbundna tjänster eller stödinsatser avses att välfärdsområdet beviljar dessa inom ramen för sina anslag på basis av behovsprövning. Välfärdsområdet har inte rätt att låta bli att allokera anslag för dessa tjänster och insatser, utan ska budgetera tillräckligt med anslag för dessa med beaktande av behoven i välfärdsområdet. Om anslagen exempelvis är slut har välfärdsområdet emellertid ingen absolut skyldighet att bevilja en sökande anslagsbundna tjänster eller stödinsatser.

10 ANSÖKAN OM TJÄNSTER

10.1 Rådgivningsskyldighet

Myndigheterna ska ge sina klienter. Myndigheterna ska ge sina klienter råd i anslutning till skötseln av ett förvaltningsärende och svara på frågor och förfrågningar som gäller anhängiggörande

och behandling av ärenden. Rådgivningsskyldigheten baserar sig på förvaltningslagen och klientlagen. Med rådgivning avses att besvara klientens frågor och förfrågningar. Med rådgivning avses också upplysningar om myndigheternas praxis och eventuella etablerade tolkningsriktlinjer. Klienten ska informeras så att han eller hon förstår sakens natur i tillräcklig grad, sina rättigheter och skyldigheter samt olika alternativ och deras verkningar på det ärende som behandlas (förvaltningslagen 8 §, lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 5 §).

10.2 Ansökan

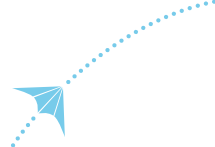
En ansökan om tjänster görs i regel skriftligen. Av ansökan ska framgå vad som ansöks, vem som ansöker och varför ansökan görs. Av ansökan ska också noggrannare framgå eventuella diagnoser och klara och detaljerade uppgifter om hur funktionsnedsättningen inverkar på det dagliga livet och hur livet skulle underlättas om tjänsten beviljas. Det är också skäl att hänvisa till utlåtanden av läkare, psykolog, terapeut, lärare och andra experter och att bifoga dessa utlåtanden. Myndigheterna har en lagstadgad skyldighet att på klientens begäran ge en uppskattning om behandlingstiden (23 § i förvaltningslagen).

10.3 Beslut

Då man fattat beslut i ett ärende ska det ges skriftligen. Av ett skriftligt beslut ska tydligt framgå den myndighet som har fattat beslutet, tidpunkten för beslutet, de parter som beslutet gäller, motiveringen för beslutet, namn och kontaktuppgifter för den person som vid behov kan lämna ytterligare uppgifter. I motiveringen av beslutet ska tydligt framgå vad en part är berättigad eller förpliktad till eller hur ärendet på annat sätt har avgjorts. Av motiveringen ska dessutom framgå vilka omständigheter och förhållanden som har inverkat på beslutet. De bestämmelser som har tillämpats ska nämnas. Till ett beslut som man får söka ändring i ska bifogas anvisningar för ändringssökande (43-45 § i förvaltningslagen och 6 § i klientlagen).

Beslut som fattas i enlighet med lagen om funktionshinderservice ska fattas så att de gäller tillsvidare såvida det inte personens eget intresse, individuella situation eller tjänstens karaktär kräver att beslutet är tidsbundet.

Tidsfristen på tre månader för genomförande av ett beslut, som föreskrivs i

socialvårdslagen, får endast i undantagsfall överskridas. Detta är möjligt om utredning av ärendet av särskild anledning kräver en längre behandlingstid eller fördröjningen har annan, särskild orsak baserad på klientens behov. En särskild grund kan exempelvis vara att klienten behöver tjänsten först efter en viss tidsperiod.

11 MÖJLIGHETER ATT ÖVERKLAGA OCH PÅVERKA

11.1 Rättshjälp

En privatperson kan få rättshjälp i samband med rättegångar och i andra ärenden. Rättshjälpen innebär att en person kan få ett biträde som hjälper till i en rättslig angelägenhet och att biträdet helt eller delvis bekostas med statens medel. I rättegångsärenden erbjuds rättshjälp av de offentliga rättsbiträdena, advokater och andra jurister. I andra än rättegångsärenden kan man få helt eller delvis kostnadsfri rättshjälp av de offentliga rättsbiträdena. De statliga rättshjälpsbyråerna ger också allmän rådgivning.

För mindre bemedlade är rättshjälpen gratis. Andra måste stå för en del av kostnaderna. Rättshjälp beviljas på basis av sökandens inkomster, utgifter, förmögenhet och underhållsskyldighet, d.v.s. hans eller hennes disponibla medel. Exempelvis en ensamstående person kan beviljas gratis rättshjälp om hans eller hennes disponibla medel är högst 600 euro per månad. En person vars disponibla medel överstiger 1 300 euro har inte rätt till rättshjälp över huvud taget.

Närmare information

- www.oikeuspalveluvirasto.fi/ratts-hjalp

11.2 Sökande av ändring på myndighets nekande beslut

Om man har fått ett beslut som man vill söka ändring på ska man först noggrant bekanta sig med anvisningarna för ändringssökande. Därefter skrivs ett skriftligt krav på rättelse/besvär. Av besväret ska framgå yrkandes namn, adress, uppgifter om beslutet (datering, under-tecknare), krav (t.ex. att nämndens/sektionens beslut ska upphävas och att den ansökta tjänsten/stödåtgärden/understödet ska beviljas) och motiveringar (anledningen till att den ansökta tjänsten ska beviljas, att personen har en grav funktionsnedsättning i enlighet med serviceparagrafen, en noggrann beskrivning av funktionsnedsättningen och på vilket sätt tjänsten svarar på stödbehovet osv.).

Besväret ska sändas inom utsatt tid, i annat fall tas det inte upp till behandling. Till det anförda besväret kan man bifoga eventuella utlåtanden av läkare, terapeut och andra handlingar i anslutning till ärendet.

Över hälsovårdens beslut om vård, som exempelvis ett rehabiliteringsbeslut, kan man i allmänhet inte ansöka om rättelse genom att anförda besvär. Den som är missnöjd med ett beslut av hälsovården kan däremot komma in med en anmärkning eller ett klagomål.

11.3 Besvärstid

Besvärstiden börjar löpa från den tidpunkt då den nya besväransvisningen har delgetts, d.v.s. då man har mottagit beslutet. Vanlig delgivning sker per post genom brev till mottagaren. Mottagaren anses ha fått del av ärendet den sjunde dagen efter att brevet avsändes (59 § i förvaltningslagen). Om delgivningen verkställs per post mot mottagningsbevis, börjar besvärstiden löpa från den dag då mottagningsbeviset undertecknats (60 § i förvaltningslagen).

Över beslut av välfärdsområdets socialmyndighet kan man anförda besvär hos nämnden/sektionen senast 30 dagar efter det beslutet har delgivits. Över nämndens/sektionens beslut kan man anförda besvär hos förvaltningsdomstolen senast 30 dagar efter det beslutet har delgivits. Under övergångsperioden går besvär över specialomsorgsprogram inte till nämnden utan till regionförvaltningsverket, men man kan på liknande sätt anförda besvär över beslutet hos förvaltningsdomstolen.

Sökande av ändring hos högsta förvaltningsdomstolen i beslut om all funktionshinderservice kräver fr.o.m. 1.1.2020 besvärstillstånd (107 § i lag om rättegång i förvaltningsärenden). Anförandet av besvär måste ske senast 30 dagar efter att beslutet har delgivits. Besvärstillstånd kan beviljas med motiveringen att det är ett prejudikat, ett uppenbart fel har begåtts eller annat vägande skäl (lag om rättegång i förvaltningsärenden 111 §).

11.4 Anmärkning

En anmärkning är ett informellt rättsmedel för att reagera på socialvårdspersonalens faktiska åtgärder, exempelvis dåligt bemötande. Socialombudet (tidigare socialombudsman) kan hjälpa med att framställa en anmärkning.

Anmärkningen riktas till den som ansvarar för socialvårdens verksamhetsenhet i fråga eller till den ledande tjänsteinnehavaren inom socialvården. Den person som framställer en anmärkning ska få ett svar med motiveringar inom skälig tid (23 § i klientlagen). Med skälig tid anses i allmänhet cirka en månad. Patientombudet (tidigare patientombudsman) hjälper med att framställa en anmärkning i frågor som gäller hälso- och sjukvården (10 § och 11 § i lagen om patientens ställning och rättigheter).

Verksamhetsenheterna ska ge sina klienter tillräcklig information om deras rätt att framställa anmärkning och göra det så enkelt för dem som möjligt att framställa anmärkning. Anmärkningen kan göras skriftligen eller muntligen.

11.5 Social- och patientombud

Lagen om patientombud och socialombud (793/2023) trädde i kraft 1.1.2024 och ersatte de tidigare bestämmelserna om social- och patientombudsmannen. Enligt 2 § i den nya lagen ska välfärdsområdena ordna social- och patientombudens verksamhet. Välfärdsområdena ska utse ett tillräckligt antal med ombud så att tjänsterna finns tillgängliga enligt klienternas och patienternas servicebehov. Dessutom ska välfärdsområdena informera om ombudens verksamhet och publicera deras kontaktuppgifter. Social- och patientombuden ska ge råd gällande servicen och hur man ska gå till väga om man är missnöjd med bemötande eller vården. Dessutom ska ombudsmannen vid behov bistå med att framställa en anmärkning.

11.6 Klagomål

Vem som helst kan göra ett klagomål. För ett klagomål finns ingen angiven tidpunkt och ett klagomål är en fritt formulerad skrivelse. Ett klagomål görs hos regionförvaltningsverket i den egna regionen. Övriga myndigheter som man kan göra klagomål hos är riksdagens justitieombudsman och statsrådets justitiekansler samt hos Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira då det finns misstankar om allvarligare vårdfel inom hälso- och sjukvården. R

Regionförvaltningsverket eller Valvira kan överföra ett klagomål som kommit in till dem så att det först behandlas som en anmärkning i verksamhetsenheten. Ett förvaltningsklagomål som gäller ett

ärende som är äldre än två år utreds inte utan särskild orsak.

Närmare information

- www.rfv.fi
- www.ombudsman.fi

11.7 Initiativ

Kommuninvånare kan med ett kommuninvånarinitiativ eller ett initiativ till kommunal folkomröstning försöka påverka frågor i den egna kommunen. Kommuninvånarnas rätt att komma med initiativ baserar sig på 23 § och 25 § i kommunallagen (410/2015). Bestämmelser om medborgarinitiativ finns i lagen om med-

borgarinitiativ (12/2012)(12/2012). Det är också möjligt att starta ett europeiskt medborgarinitiativ.

Enligt lagen om välfärdsområden har invånare, men även välfärdsområdets kommuner, sammanslutningar och stiftelser vars hemort är i välfärdsområdet eller som äger eller förvaltar fast egendom i området, rätt att komma med initiativ i frågor som gäller välfärdsområdets verksamhet. Dessutom har de som använder en tjänst som tillhandahålls av välfärdsområdet rätt att komma med initiativ i frågor som gäller tjänsten

Närmare information

- www.oikeusministerio.fi/initiativratt
- www.hyvinvointialuealoite.fi

Viktiga webbadresser

- www.fduv.fi	FDUV
- www.finlex.fi	Lagar, förordningar, regeringspropositioner och information om domstolarnas rättspraxis
- www.fpa.fi	FPA:s förmåner och blanketter
- www.intermin.fi	Inrikesministeriet
- www.oikeusministerio.fi	Justitieministeriet
- www.kommunforbundet.fi	Finlands Kommunförbund
- www.hyvil.fi	Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
- www.tukiliitto.fi	Kehitysvammaisten Tukiliitto, information om social trygghet, intressebevakning och rättspraxis, besvärsmallar
- www.larum.fi	Specialpedagogiska läromedel och -material
- www.lapsenoikeudet.fi	Barnets rättigheter
- www.dvv.fi	Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata
- www.okm.fi	Undervisnings- och kulturministeriet
- www.rfv.fi	Regionförvaltningsverken
- www.riksdagen.fi	Riksdagen
- www.rattsportalen.fi	Rättsväsendet
- www.samsnet.fi	Juridisk rådgivning kring funktionshinderfrågor på svenska
- www.oikeusasiamies.fi	Information om klagomål till justitieombudsmannen och tidigare givna svar på anförda klagomål
- www.oph.fi	Utbildningsstyrelsen
- www.poliisi.fi	Polisen
- www.traficom.fi	Parkeringstillstånd
- www.jobbmarknaden.fi	Sysselsättningsområdenas arbetskraftstjänster
- www.skatt.fi	Skatteverket
- www.valtioneuvosto.fi	Statsrådet
- www.stm.fi	Social- och hälsovårdsministeriet
- www.suomi.fi	Medborgartjänster
- www.syrjinta.fi	Diskrimineringsombudsmannen
- www.thl.fi	Institutet för hälsa och välfärd, handbok om funktionshinderservice
- www.tulli.fi	t.ex. frågor i anslutning till återbäring av bilskatt
- www.valvira.fi	Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården
- www.valteri.fi	Valteri, center för lärande och kompetens
- www.vane.to	Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- www.likabehandling.fi	Justitieministeriets databank om likabehandling

Rådgivning

Har du frågor kring din och din familjs situation? Vi erbjuder rådgivning kring rättigheter, service och stöd. Ta kontakt med våra sakkunniga!

Närmare information och kontaktuppgifter

- www.fduv.fi/radgivning

Stöd till familjer

Du är inte ensam. FDUV och de lokala DUV-föreningarna erbjuder gemenskap, stöd, aktiviteter, temakvällar och kurser till personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga. Vi på FDUV finns till för er framför allt i livets olika brytningsskeden, till exempel då ert barn ska flytta hemifrån.

På våra familjekurser får du som förälder ta del av föreläsningar och information. Möjlighet till kamratstöd och rekreation är också en viktig del av kurserna. För barnen med funktionsnedsättning och deras syskon ordnar vi anpassat program med kunniga ledare.

Närmare information om aktuella evenemang

- www.fduv.fi/kalender

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A
00250 HELSINGFORS

Storalånggatan 60
65100 VASA

(09) 434 23 60
fduv@fduv.fi

fduv.fi ll-center.fi larum.fi

FINANSIERAD AV
Social- och
hälsovårdsministeriet